Lisser, Eleazar ben Solomon
Homat esh

משאת כסף ולא הי' לי כנשה בשבתי בביתי, יחייהו ה' יראה בנים ויאריך ימים בנעימות את ביתו ואחיו הנגידי', ה"ה דודי הקצין הנגיד התורני כהרר.

יאקב בר"ל נרו וה"ה הקצין התו' כהרר אפריף נרו, יתן ה' אתם את הברכה, ירבו ויעצמו אלף פעמים ככה.

עוד אשא את שמו על שפתי, הוא ידידי ברעי כאח לי מחמדי ויקרי החכם השלם הרבני המושלם הקצין והיקר, מוהר"ר בינוש נרו סג"ל מקארקטשין, עוז אהבה ביננו מיום, אשר שמענו איש מאת אחיו, בטרם ראינו אותנו פנים בפנים ולראות פניו פללתי, ויהי בראות אותי נוספה האהבה, הרבה האחוה בינינו, והנני מבטיחו בזה אהבתי לנצח, ועד זקנה ועד שבה לא תמוש, וה' ירחמהו ויט עליו חסד, ויריק שפעתו עליו, יאריך ימים את ביתו וי"ח, הגדולה והכבוד יהיו לראשו תמיד, יבנור זהב כטיט, כסף כחול ימים.
מאת אוהבו אלעזר.

דודים! אכלו בלחמי ושתו יין מסכתי
ספו ברכת ה' על אשר ברכתי.

כיני וכינך וארבה אותך במאד מאד ויפול אברהם על פניו וידבר אתו אלקים פר"ש עד שלא מל לא הי' בכחו לעמוד וזה שנאמר בבלעם נופל וגלוי עינים, ולזה נראה אליו אלקים להראות לו כי לא יפול עוד על פניו, אחרי שמל, וזה שאמר וירא אליו וכלו והוא יושב ר"ל שלא נפל עוד על פניו כמקדם אבל ישב בפתח האוהל כאשר ישב בטרם נראה אליו אלקים. ומי יתן והי' כל עם ה' נביאים.
ומיוגאי ירכי שנים עשר נשיאים.

עת דודים

עוד אזכיר את טוב דודים האהובים אשר גמלו אתי, כבר הגגתי את הקורות אותי ואת כל התלאה אשר מצאתני, ויהי כאשר התעו אלקהי' אותי מבית אבי וינאתי עיר האמבורג, טרם אשר ידעוני אנשי', הגדיל חסדו עמדי הגביר המפורסים שוע ונדיב התורני כהרר.

שמואל ווערטהיימער כרו הוא הגדיל אותי לפני מרעיו הנחמדים,
הוא המליץ בעדי לנדיבי קאפענהאגען, ברך ה' חילו ופועל ידיו, ולא יסור שבט הגדולה מקרבו לנצח.

ואף גם את הגביר המפורסים הנגיד הרבני והתמים ירא אלקים הטוב והמטיב עמדי קדושת שמו כהרר ליפמן כהן נרו מהנגאווער יחייהו ה' את ביתו ואת אחיו הרבני התמים הגביר הרר אברהם כהן את ביתו תחת אשר מטובם השביעו אותי כל ימי שבתי עמהם וישלחוני למחוז חפצי ישלחם ה' להחיות ולפלטה גדולה.

אוקיר אנש מפז הוא ידידי ש"ב ומחותני הנגיד הרבני מוהרר שלמה זלמן נרו בר"ל מתושבי עירי, הוא השיא כי
משאת

לאלקים ויתן קולות ומטר וזה שאמר הכתוב משה ואהרן בכהניו ר"ל כהנים הנגשים אל ה' בלתי התפללות והתחננות אבל שמואל בקוראי אל ה', וי"ו ושמואל תשמש במקום אבל כמו כל אלקי העמים אלילים וה' שמים עשה, וכמוה רבים, גם באליהו כתיב ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ויאמר ה' אלקי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים לישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את הדברים האלו ענני ה' ענני וידעו כל העם הזה כי אתה האלקים ואתה הסבות את לבם אחורנית, וזה שאמר ה' למשה מה תצעק אלי האתה זה במדרגת זולתך? שיתפללו ויצעקו לפני, דבר אתה מעצמך אל העם הזה ויסעו, ואתה מדעתך הרם את מטך וכלו, אמנם נבואת בלעם הרשע היתה פחותה ממדרגת שארי נביאי ישראל וכעורה מאד אשר בתפילתו לא פעל מאומה כי לא ישמע אל לשועת ותחנוני רשע כאמור ובפרישכם כפיכם וכלו גם כי תרבו תפילה אינני שומע כי ידכם דמים מלאו; לא שהרשע הוא במדרגת משה שאינו צריך לתפילה, כי הוא בן בית כאמור בכל ביתי נאמן הוא, אך תפילתו תועבה, גם לא יעמוד הערל והטמא לפני האל לשמוע קול דברו אבל יפול מלא קומתו ארצה כאמור נופל וגלוי עינים, גם לא יבין חידות מראות וחלומות, כי ערלי לבב לא יבינו רמזי האל ובסוד קדושים לא יבאו, אך אשר ישמע בברור יבין כאמור שומע אמרי אל אבל לא חידות מראות ותמונות, וע' עוד בפירושי לבח"ע פ"ח הבדלים רבים מהר"מבם ובעל עקדה פ' נתדבר מרים, וזה שדרשו רז"ל ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר יפעול ויעולל בלתי תפילה וימשתדל שליחות הבורא בלתי מגרעות נופות וטעות, אבל באומות קם נביא בלא תפילה אחרי שתפילתו תועבה, גם בלי מגרעות נוספות והעות אחרי שלא יבין חידות מראות וחלומות אך אשר ישים ה' בפיו, וע"ד הנה מתגי' כתתי בשפתיך ולא לכבוד הרשע דרשו ר"זל ולא קם נבוא עוד, אך להראות מך ערכו ושפלת קומתו ע"כ דעת העקדה, וכפרשת לך לך אמר ה' אל אברהם ואתנה את בריתי

בינו

מנהג אשות, ויקר לשון טומאה, ואיך יבוא ערל וטמא בסוד משה איש אלקים? ועוד שתארו אותו ואת תלמידיו השותים ממקורו מקור משחת, לעין רעה, ונפש קצרה, ורוח גבוהה, ושלש אלה מתנגדים לאנשים עשיר וגבור אשר בלעדם לא תנוח רוח נבואה על שום אדם, כי עין רעה תורה על חולשת בריאתו, ודרשו ז"ל ותלחץ את רגל בלעם ולא כאחר ותלחץ את בלעם אלא שנלחץ במקום מיחושו וכאמר וילך שפי לשון שף מדוכתא, הרי שהי' פסח ועור ולא יתאר עוד כגבור, ויאמר בדניאל חכמי' מישאל ועזרי' בני' אשר אין בה' כל מום, ונפש קצרה הוא סימן עניות אחרי שלא הי' לו מדת הסתפקות, וכאמר אשר סכך עליך את בלעם והעשיר לא יכיר עניו לזולתו, ורוח גבוה תגיד על שאינו חכם כי מי חכם יתגאה ואמרו שוטה רשע וגם רוח, אבל החכם לא יתגאה, אמנם יאות בהקדם פסק מה הצעק אלי דבר אל ב"י ויסעו, הנה לזאת יתפלא כל חכם, הלא המצרים היו מאחריהם, והים לפניהם, מימינם ומשמאלם המדבר הגדול והנורא, וישראל מתלוננים עליו ומדוע לא יצעק אל ה' להציל נפשו ונפש כל ישראל? ונראה בהקדם הבדלים אשר בין נבואת משה ובין נבואת זולתו, והוא משה דבר עם ה' פנים אל פנים ולא נבהל והוא בלשון חכמים באספקלרי' המאירה וכל פעלו הי' כאלו השם פעלם בכבודו ובעצמו, בלתי מגרעות נוספות וטעות כמאמר ה' אליו ראה נתתיך אלקים לפרעה ואהרן יהי' נביאך הרי שהי' משה במדרגת האל בנבואה ואהרון במדרגת נביא, גם משה לא התפלל שיעשה ה' חפצו ויסדר המערכות אבל אמר אם כמות כל אדם וכלו, וככלותו לדבר מיד ותבקע האדמה תחתיהם ותבלע אותם ואת בתיהם, לא כן זולתו הרואים במראה ובחידות ובאספקלרי' שאינה מאירה רוב עצמותם הפחידו, ופעמים לא יבינו אמתות הנבואה, במראה, בחלום, או בחידה, מרוב הבהלה והרעדה, פעם יגרעו, ופעם יוסיפו, ופעם יטעו, כאשר ירצו לפעול מה יתפללו ויתחננו להאל שיסדר המערכת ויעשה חפצם כמאמר שמואל הנה קציר חטים היום אקרא

לאלהים

וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האהל כחום
היום, כל המחקרים חקרו ותרו לידע למה נראה
אליו? אחרי שבכל הענין לא כתיב מה דבר אתו אלהים? וחז"ל
אמרו לבקר את החולה, וז"ל רש"י בחומש אמר ר' חייא
בר חנינא יום שלישי למילתו הי' ובא הקב"ה ושאל בשלומו (ויבואר
אי"ה טעם מספיק לזה) באלוני ממרא הוא שנתן לו עצה על
המילה לפיכך נגלה אליו בחלקו עכ"ל, ויש לתמוה אחרי שצוהו
ה' למול מדוע התיעץ את"כ על המילה? ולא יאות כזאת לקלי דור
אף כי לאב הראשון אשר הכיר את בוראו ומסר נפשו ונפש בן
יחידו אליו, עוד הקשו המפרשים הלא ביתו של אברהם הי'
בנוי לתלפיות ואמרו פתחו של אברהם אבינו הי' שכל העניים
הי' נופות אלי' וא"כ למה כתיב פתח האהל? ואיך יתאר ביתו
הגדל לאהלי קדר? ודברי בעל העקדה נעימים בזה והוא
אחרי שצוהו ה' למול את ילידי ביתו ומקנת כספו הי' מתירא
פן בהיותם כואבים יאספו עליו המלכים אשר רדף וכבש
וינקמו בו נקמה גדולה, ע"ז התיעץ את ממרא והי' עצתו
אמונה שיסע מביתו ויטה אהלו בגבולו וידעו הכל כי ענר אשכל
וממרא הי' בעלי ברית אברם, והם המה אשר עזרו את' אברהם
לכבוש המלכים, וזה שכתב פתח האהל, וגם זה כוונת רש"י
באומרו עצה על המילה ולא אמר למילה אחרי אשר כבר מצוה
ועומד. עוד הקשו המחקרים על לשון והוא יושב כי מה יתן
ומה יוסף אם ישב, או עמד או שכב? ונקדים מאמר מבעל
עקידה פרשת בלק על מה שדרשו ז"ל על פסוק ולא קם נביא
עוד בישראל כמשה בישראל לא קם אבל באומות קם ומנו
בלעם, איך ידמו נבואת משה אדון כל הנביאים אשר נאמר
עליו בכל ביתי, נאמן הוא, לנבואת בלעם הרשע אשר ספרו
בגנותו וברשעת האיש הרע והכמהר הזה? אמרו
הלא אנכי אתונך אשר רכבת עלי, מלמד שנהג את אתונו
מנהג

אך מתה חטופה רח"ל להרג ובדופן החמשי כאשר הכה יואב לאבנר, וכאבוד רשעים רינה ואיכה מכפרים על עון דור התועה כי גם אשם לא תכנה, וזה אומרו כאן ויקונן המלך וכו' הכמות נבל שאינו מכפר על דורו מת אבנר? כי בלי ספק בחטאו לא מת, ונתן טעם לזה ידיך לא אסורות, וכו' ר"ל לא מת אבנר אחר אולם בפתע פתאום, כי אין מתה חטופה רח"ל מהרג כנ"ל, וזהו הוראה שמת עבור עוונינו ופשעינו, ואין זה כי אם באשר יפול וימות איש צדיק לפני בני נבל, רצוני מפני בני דורו בני נבל, (וזהו כטעם מפני הרעה נאסף כנ"ל,) נפלת גם אתה, וכאשר שמעו כל העם כי בחטאו לא מת השר הנכבד, אך בעונם מת והם המה גרמו מיתתו לכפר עליהם, לזה ויסיפו כל העם לבכות עליו, ונכון, יקר שבח אאמ"ו זלה"ה כבר הגדתי בהקדמה אפס קצהו ועוד אשר מדי לילה ולילה קם בחצות להתפלל על חורבן הבית ובב' שעות אחר חצות הלילה העיר את בניו לבית ספר, וגם הוא זללה"ה קבע עתים לתורה, שק תפר עלי גלדו לסגף גופו לעתים, ורוב ימיו התענה בה"ב ועוד רב טוב אשר עשה בסתר, שמה בעדן גן אלהים יתענג מרב טוב הצפון לצדיקים, שמה לא ישמע קול נוגשים ומעיקים, שמה יתמלא בית צהלה ורינה, שמה עטרתו בראשו ויהנה מזיו השכינה, אנא ה' מלטנו מבהלה צרה ודבר, ולא ישמע עוד בנו שוד ושבר, עוד יטבלו בשמן רגלנו ושולים, ו"ה ינחמני בכפלים.

עת רקוד

והוא אשר אמרתי על סעודת הברית של בני נחמן, בו חברתי ב' מאמרי בעל עקדה להיותם אחד, והן הנה מפ' וירא הוא עניני מלה, ומפ' בלק הוא פ' השבוע יען אשר בשבת פ' בלק נמל בני והוא י"ו תמוז תקנח"ל, ואתן עליהם נוספות אשר רעיוני חקרו, בע"ה, ולא אביא דברי העקדה בלשונו שלא ירבה הענין וגם יקשה להבינו כי עמוק עמוק הוא.

ויקונן המלך על אבנר ויאמר, הכמות נבל ימות אבנר? ידך לא אסורות, ורגליך לא לנחושתים הוגשו, כנפול לפני בני עולה נפלת, ויסיפו כל העם לבכות עליו.

ויש להתעורר חמשה ספקות.

ספק א' בתמהו הכמות נבל ימות אבנר? וכי מתת אבנר היתה מתת נבל? הלא נהרג מאת יואב בן צרוי', וכבר יקרה כזאת למלכים ואנשים נכבדי' כאשר נהרג גדלי' בן אחיקם ב"ת.

ספק ב' אומרו ידיך לא אסורות וכו' רצונו בזה שהי' אבנר גבור גדול ולא נלחם כנגד יואב, הלא הכהו בפתע פתאום ובערמה ולא יתכן התלחמות בזאת,

ספק ג' באומרו כנפול לפני בני עולה נפלת, וכי יואב איש בנל הי' חלילה? הלא דרשו רז"ל על פסוק מא"ב ומביאם רש"י שם ויקבר בביתו במדבר שהי' ביתו הפקר לעניים כמדבר, ועוד צדקת ה' עשה במספר מפקד בני ישראל, ואף לאבנר לא הרג לולא הי' גואל הדם על שהרג אבנר את עשאל אחי יואב

ספק ד' הי' מספיק אומרו נפלה ביד נבל.
ספק ה' כששמעו כל העם שנפל בידי נבל הוסיפו לבכות ומה, להם אם נפל בידי נבל או, בידי גבר? הלא לא בכו אך על העדר גבי ישראל, לכן נ"ל בהתיר הספקות, בהקדים ב' סבות למתות הצדיק, אם מעון הדור שיכפר על פשעם, או יזמו יבוא וימת, והסימן לזה הוא אם ימות אבר אבר כדרך כל הארץ, ידוע כי בחטאו מת, כאשר מת אהרן, ואם בפתע פתאום יפול ידוע כי בעון דורו מת וכפר על עוונם, כאשר אמרו המגידים על פסוק ישעי' נ"ז הצדיק אבד וכו' באינו מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק רצוני בכדי שלא יבוא' הרעה לעולם לזה נאסף הצדיק והנה

וראה אכרה' אבינו זללה"ה את צדקת שרה לזה ויבוא אברה' לספוד לשרה ולבכותה. אחי ועמי אתם ידעתם את צדקת אמי אמי הצנועה זללה"ה הכי קרא שמה שרה? ומתה ליום ראשון לפ' חיי שרה הוא ח"י מרחשון תקכ"טל כי בלי ספק נשמתה זכה וברה כנשמת האמהות, הלא ידעתם אשר לא הי' שום חולה אשר לא בקרה, ולא שום מת אשר לא התעסקה עמהם, ולא שום נישואין אשר לא רקדה ולא שום חיה אשר לא עמדה לה, וכמה יתומים ויתומות גדלה, מעת אשר עמדו על רגליהם עד אשר נכנס לחופה, והיא גם היא בכבודה ובעצמה נשאם על שכמה לבית ספר, ופזרה צדקות רבות לאין חקר, והתענה בנוס נפשה כ' ז"ג ימים רצופים, וכל ימי' לא אחרה מלבוא לבית הכנסת, והיתה מן המשכימים ומן המאחרים לצאת, וי"ה ברחמיו ישמחנו וינחמנו ויברך לנו השנים והימים, וימחה דמע מעל כל פנים, וישמח אם על הבנים. אמן כי"ר

עת ספוד,

הקורא הנעים! דע כי מאז לקח אלקים את אבי מורי זללה"ה טפחה ימיני הספד מר, בכי תמרורים, קינה ונהי, אבל כבד גדול ועצום עד לאחד, וכבר ראו הדברים במכתב אנשים חכמים וידועים; אבל האש האכזר אכל גם כזאת, אולם יען כי אא"מ זללה"ה הי' השר השליט והמושל, וכל אשר נפשו אותה עשה בידו החזקה וזרועו הנטוי' אשר הי' לו תחת ממשלת פאלען בהשר הגנא ובשרים גדולים ונכבדי' לכן עוד אזכור פה מדברים רבים ההם אך את מעניני הספד המלך דוד את שר צבאו והוא בשמואל ב"ג.

בספרי כאשר בא מלאך המות לאמור למשה תן לי נשמתך, והאיש משה משתאה לו הכי נפשי התערבה את גופי? הלא תוכל צאת אם בא מועד צאתה? ולמה לי המלאך להפריד נפשי מגופי? ולזאת גער בהמלאך המות ויצא בנזיפה, והבין המלאך המות שנפש משה לא התערבה את גופו, ובדק המלאך המות לראות היאמנו דברי משה, ר"ל האם לא נתחברה נפשו של משה באחת היסודות הגופית, ובקשו אצל הים רמז ליסוד מים ולא מצאו שהי' לו עסק עמו, ואחר בקשו אצל הרים וגבעות רמז ליסוד אש ולא מצאו שהי' לו עסק עמו, הלך אצל הגהנים רמז ליסוד אש ולא מצאו, הלך אצל מלאכי השרת רמז ליסוד הרוח, ע"ד עושה מלאכיו רוחות ולא מצאו, וכאשר ראה המלאך המות שלא הי' לנפש משה שום התחברות אף את אחת היסודות הלך לו כי אין צריך מלאך להפריד נפש קדושה כזאת; אמנם יקשה מדוע לא בדק המלאך המות כסדר היסודות? ר"ל בראשונה ביסוד אש ואחר ביסוד הרוח ואחר ביסוד מים ואחר ביסוד ארץ, ולכן נראה לי בפי' פסוקי משלי הנ"ל שמתאר החכם את משה רבינו ע"ה בתארי ספרי הנ"ל, רצוני שלא התערבה נפשו של משה באחת היסודות ומביאם כסדרן ר"ל ארמ"ע, וזה אמרו מי עלה ונתהוה מיסוד אש וירד וגבר עליו, ויהי' טעם עלה לשון צמח והוי' כמו והנה עלה כלה קמשונים, וטעם ירד מלשון הרד לי בגבורים, מי אסף ונכנש יסוד הרוח בחפניו? ומי צרר ונכנש יסוד מים בשמלה? ומי הקים קם והתגבר על יסוד ארץ? ואמר אפסי ארץ לפי כאשר יצר ה' את האדם לקח את האדמה מארבע רוחות הארץ כמו שדרשו ז"ל ומביאם רש"י בפ' בראשית, ולפ"ז נ"ל מרמז הכתוב בד' פעמי' לשון שנה כנגד ד' יסודות שגברה אמנו שרה עליהם ולא התערבה נפשה באחת מהם, והוסף באור בפסוק שאחריו באומרו ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון ר"ל אף בעת שמתה אמנו שרה בקרה וחקרה נפשה האם התערבה באחת היסודות, כי זה כל אדם מחויב לבדוק נפשו בכל יום ויום היצא גברה נפשו על היסודות, וכאשר סבין

בני אדם הוא, ויש להתבונן מדוע בקשו מלאך המות אצל
אלו ולא בזולת המקומות? ותוכן דברי העקדה שמה אביא פה
בקצרה כמרז, והוא עם מה שידוע ומפורסים שכל אשר יצא
אל היש מדומם, צמח, חי, ומדבר, נתחברו והורכבו מד'
יסודות, א"רמ"ע, וכבר הבאתי לעיל בשיר מאבן עזרא אות
ב' המדרגה העליונה אשר במעלת הצדיקי' הוא שלא תתערב
הנפש עם הגוף במאומה, אך הנשמה תהי' זכה וברה בעת
יציאתה מעוה"ז כאשר היתה זכה וברה בעת אשר נפחה אלקים
בגו האדם, כי כאשר לא תתערב הנשמה עם הגוף לא יתהוה
שום חטא ואון, כי הנשמה קדושה היא ולא עלולה היא
לחטוא, וגם הגוף אפס הנפש עפר בעלמא הוא ולא יחטא
כאבן דומם, אכן סבות החטא הוא התמזגות וחברת הנפש
עם הגוף וזהו סוד הרכבת תגור על הסומא, והנה כאשר אין
להנפש שום תערובות והתמזגות, כאשר בא מועד צאת
הנפש מגוף היא תפרד ועולה למעלה אל המקום אשר הי'
שם אהלה בתחילה, אפס לאות ועמל אחרי שהגוף לא החזיק בה
והיא גם היא לא נקשרת בו, ולזאת יציאת נשמת הצדיקים
כמשחל ביניתא מחלבא, לא כאלה חלק הרשעים אשר נפשם
קשורה בעבותים את הגויה, והנה לא תוכל צאת מעצמה עד
אשר ישלח מלאכים מחבלים להפריד אותם, ולנתיק החבלים
אשר נתקשרו בהם והוא כנמר מן הקוצים, ולזאת נשמת
רבינו הקדש אשר מימיו לא הכניס ידו למטה מטבורו ולא הי'
שו'חטא במותו לזה בטלה תורת כהונה, כי אם אין תערובות הנפש
את הגויה, אין חטא ואין טומאה כי הוא החטא הוא הטומאה
וגם לזאת קבר ה' את משה אחרי שמשה רבינו מבחר
האנושי לא התדבק נפשו בגופו ולא הי' שום חטא וטומאה
במותו לזאת קברו האל ב"ה בכבודו ובעצמו, וזה פי' הפסק
סוף קהלת. אחרי שמדבר שמה על שלמות האנושי, אמר
וישב העפר אל הארץ כשהי' ר"ל עפר בעלמא אשר לא התערב
את הנפש בעסק חטא, וגם הרוח תשב אל אלקים כאשר
נתנה זכה וברה אפס שום תערובות, מעתה נבוא אל בתור

סוף קהלת וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא
יבואו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם
חפץ, עד אשר לא תחשך השמש והאור והירח והכוכבים,
ושבו העבים אחר הגשם, ביום שיזועו' שומרי הבית
והתעותו אנשי החיל, ובטלו הטחונות כי מעטו, וחשכו
הרואות בארובות, וסוגרו דלתים בשוק, בשפל קול הטחנה,
ויקם לקול הצפור, וישחו כל בנות שיר, גם מגבוה ייראו
וחתחתים בדרך וינאץ השקד, ויסתבל החגב, ותפר האביונה,
כי הולך האדם אל בית עולמו, וסבבו בשוק הסופדים, עד
אשר לא ירתק חבל הכסף, ותרוץ גולת הזהב, ותשבר כד על
המבוע, ונרוץ גלגל אל הבור, וישוב העפר אל הארץ כשהי'
והרוח תשב אל אלקים אשר נתנה, והקשה העקדה בפ' הברכה
ל"ל כשהי' אשר נתנה? הלא מספיק לומר וישב העפר אל הארץ
והרוח תשב אל אלקים, עוד מסתפק שם על מאמר ר' חייא
כתובות ק"ג אותו יום שמת רבי בטלה כהונה, עוד שאלת
המין אלקיכם כהן איך קבר את משה? עוד שם על מאמר
ספרי כשהמקום נוטל נשמתן של צדיקים נוטלה בנחת רוח,
וכשהוא נוטל נשמתן של רשעים מוסרה למלאכים נערים
למלאכים מחבלים, וכבר דימו חז"ל יציאת נשמת הצדיקים
מגופם כמשל ביניתא מחלבא, והרשעים כחורא בגבבא
דעמרא, עוד מביא שם מאמר מספרי אמר לו הקב"ה למלאך
המות לך והבא לי נשמתו של משה, הלך ועמד עליו ואמר
משה תן לי נשמתך, אמר לו במקום שאני יושב אין לך לעמוד
ואתה אומר תן לי נשמתך? גער בו ויצא בנזיפה הלך מלאך
המות והשיב דברים לפני גבורה, שוב אמר לו הקב"ה לך
והבא לי נשמתו של משה הלך למקומו ובקשו ולא מצאו, הלך
אצל הים משה ראית? אמר לא מיום שהעביר ישראל בתוכו
לא ראיתיו, הלך אצל הרים וגבעות אמר להם משה ראיתם?
א"ל מיום שקבלו בני ישראל את התורה לא ראינו אותו, הלך
אצל הגהנים א"ל משה ראית? א"ל שמו שמעתי אותו לא
ראיתי, הלך אצל מלאכי השרת א"ל משה ראיתם? א"ל אצל

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה, רז"ל נתנו טעם. למה כתב שנה בכל כלל וכלל, ולי נראה רמז נחמד עלזה כאשר יתבאר אי"ה, ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון, ויש לתת טעם למה שתאר הכתוב המקום שמתה שמה עד לאחד, עד שמסמן המקום ההוא בשתי שמות שונות, ואני אתן טעם מספיק באם אי"ה, ודרך כלל אומר בעת; לאשר מתה בקרית ארבע היא חברון, לזאת ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה.

משלי ל"ד מי עלה שמים וירד, מי אסף רוח בחפניו, מי צרר מים בשמלה, מי הקים אפסי ארץ מה שמו ומה שם בנו כי תדע, ופרש"י מי עלה שמים במשה' מי אסף רוח פיח כבשן, מי צרר מים קפאו תהומות, נכנו כמו נד בתפילתו של משה, מי הקים את המשכן שבהקמתו נתבססו כל אפסי ארץ, כך נדרש בפסיקתא, מה שמו ומה שם בנו אם תאמר ננר הי' דוגמתו אמור מה שם בנו איזה משפחה יצא ממנו ונדע מי הוא עכ"ל רש"י, ויש לדקדק על המאמר הזה אשר מפאר את משה באלו התארים ולסיבתם יאמר שאין כמוהו בכל אשר לפניו ואחריו, הלא גם אליהו עלה בשמים, וא"ת שלא ירד, הלא ר' ישמעאל כהן הגדול עלה שמים ושאל מאת לבוש הבדים, ואמרו רז"ל חגיגה כ"ד ע"ב ת"ר ד' נכנסו לפרדס ואלו הן בן עזאי, בן זומא, אחר, ור"ע, פרש"י נכנסו לפרדס עלו לרקיע ע"י שם, ופיח הכבשן היתה הנוה גם לאהרון, וגם שניהם לקחוהו כאמור ויקחו את פיח הכבשן, מי צרר מים' יהושע; אליהו, ואלישע, גם המה עשו הירדן לחרבה, והקמת המשכן בלי ספק בצלאל והאליאב הי' בכחם להקים המשכן אחרי אשר עשהו ולא יתאר כאומן אם לא יכבר את הנתכים ופרקים אשר עשה.

שמעון הצדיק! לגוף כרת שוחה
אולם לטוהר נשמתך שמת מנוחה
אם גופך שב אל אשר לקח ממנה
נפשך תתענג בעדן טובה ושמנה.

י׳

דמית לשושן מור בעמק המלך
ויתאו המלך יפיו, כרתו וילך,
נטעו בהדרו נתבשם כל אשר בתוכה
ועמק המלך היא עיר שושן נבוכה.

יא.

אשריך כי עלית על שמי מעונה.
אך שמה תנוח במונחה נכונה.
אך שמה תתעדן מאל החונן
זאת נחמה מאת אלעזר המקונן.

עת ספוד.

הספד ואבל כבד זה אשר אמרתי עלי קבר אמי מורתי הצנועה החסודה המהוללה ומפורסמת מרת שרה זללה"ה והוא ביום שמתה ונקברה הוא יום ב׳ לפרשת חיי שרה ק"י מרחשון ת"קנט"ל.

ויהיו

ד׳

יושבי תבל ושוכני ארץ הלילו
עיניכם מקור דמע עלי לחי הזילו
כי בא מועד לשבור בחיר חסגולה
הן עוד היום גדול לא עת אסוף הגדולה.

ה׳

אלי יופיו יתאונן כל גבר
אלי גוו כי חצב לו פה קבר
אלי תפארתו בסעיף אדמה
אלי עוצם השנה והתרדמה.

ו׳

ידידי! אהה ליום כי בא מועד צאתך
הה למות כי לא נבעת משאתך
לא זע מתלעות נמרים שנך כפירים
שחת פניך מאירים כספירים.

ז׳

קראו כל דל רשים ואביונים לאבל
זעיר שם זעיר שם חומל כמוהו בתבל
הוי השוד והשבר מי יחמול עליכם
גז חיש הקרוב לכם וגואלכם.

ח׳

רודף כל מצוה עשה לו כנפים
מהר כנשר לעוף בשמים
מעון שמים ובית אל אוה למושב לו
אל הלך לו מביאהו אהלו.

מלאתי מבוקשך את מכתבי מאמריו מתחילים מ' מוכלים
תנקה ממני נורך

מחבר מגדכות

עת ספוד

קינה היא ונהי אשר מאז נטעו רעיוני על מות אוהבי הנגיד המפורסים הרחמן הטוב הרר שמעון כ"ר יאקב ז"לנה"ה מהבירה קאפענהאגן, שמה קראני להגליתני ושמת אתי ימים אחדים, ובע"והר איננו כי לקח אותו אלקים לעיני, אני הגבר ראיתי נפשו יצאה בדברו, וכזאת ספדו רעיוני עלי קברו.

א י"א תנועותי.

כוכבי שמים לא יהלו אורם
גם כסיליהם חשך משחור תארם
כי חשבר עצום הגדיל הפרץ
אפס תם אבד חסיד מן הארץ.

ב.

אוי לך ארץ כי בן פורת שבלת
מיטב הצאן טבחת לא חמלת
ואם פיך פתחת לבלוע אנשי פשע
מדוע היה כצדיק כרשע

ג.

שבת משוש קאפענהאגן קריה עליזה
כל המונה אך למספר מר העיזה
כי הורד פאר גו צדיק עמוק ושפל
גם עלי עצמו ובשרו שודד נפל.

מאמרים מכובדים מפניכם, מפולאים מפז, מנתי! מכע
מכתיבות מעוקל מכול, מסית ממשיך מטה מערה משופלה,
מחליק מלבושו מבטיח מוהר מתן מגיש מנחה מזויות מלאים
מפיקים מזן, מטמוני מופז, מחליפות מרכבות, מעמיקך
מלאכו מגרנו מיקבו, מאכילך מסים, מדלה מים מדליו,
מעוכן מכתם מחשף, מהר מאן מבוא מסילותיו, משה מקרב
מחנהו, מלט מפני מי מבול, מנחתו מחסד מטובה, מס
מרעהו מתסד, מאמריו מורג מלוטש, מהומה מבוסה מבוכה,
מערותיו מארה ממאירה, מתכת מכתו מר ממות, מבוע
מימיו מים מרים מאוררים, מריאיו מרור, מעשה מקשה מק,
משים מאור מחשך, מחשך מאור, מר מתוק, מתוק מר, מכעוריו
מלומד מלחמה, מקלו משבר מפרקת, מגודו מבליע מאין
מנוס, מחן מכהו מבלי מרפא, מחתו מאחת מאלה משפטו
משפט מות, מחר מביאך מלפני מלך מלכי מרום! משפטיך מנגדו
מגיד מראשית מעללך, מפענח מסתרי מעשיך מראה
מחותמך מעל מעלת מאודך' מענש מורד מחרבו מרוטה,
מעריך מולו מכורתו, משכיר מדם מגלו, משקה מתרעלה,
מודד מדה מעון, מיסר משקלם, מובחרי! משכיתך מנכאוב
מטה מכה, מן מים משיתיך, מכעורך מלל מדברי מקובלת
מליכי, מסרוה משה מרעיתו, מרחק מפנינים מכרה, מנהלת
מהלכך, משמרת משכבך, משיחה מליצה מעת מעמדך משכת
מבוקה, ממלכת מיטב משפטך, מקוות מלאך מליץ מני מאליפות
משחיתים מחבלים מעשיך, מגיד מישרים, מלפני מלך מושבו
מעוכה, ממתרת, משליך מרחם מוגך מחוגה מחומר מערת
מכפלה, מקום מוכל ממכה, מאורך! מתוארת מברותי מעלה!
מביא מעליותיו, מקומות ממשלתו מתחת מרכבתו' מקדש
מלכתה, מתכקה משומאתה, מכחלים מופרדים מעדן, מהכל
מרוקיה מגותיה, מלבישה מחלצות, משיבה מוכתר מחדריו,
מחוטבות מאלמוגים מגדלים מברושים, מורצפים משיש
מתעלסה מתעמותיו, משביעה מזינה מרוה מארו·

ברקים, בני! במה בצע בהיות בתלמידי בלעם בנו בעור, בוערים באש בעי בגלמות, בדודים ברודים בכתמי בעל, בגדו באל בהכותם באבני ברד, בעתום בלהות, באים בבור במחשכים, ברי! בחייך בלה במאודך בנפשך בתורה בתעודה, בדברך בם בשבתך בביתך, בהיותך בדרך במלון, בשכבך בקומך, בכל בכל בא בשכרך, במאסה, בשולחך בחשבון בוראך, במדה במשקל במשורה, בצדקך, בואך ברקיע בשושן בירה, בקנמן בשם בגדיך, בגנזי ברומים (פסוק הוא ביחזקאל כ"ז כ"ד ועניני בגדים חשובים) בכורים בפיך, באש באמת באחריתך, בשרך בא בקבר בתולה, בנשמתך! בבית בצורות בשמים, בקורות בית ברותים ברושים; ברקיה ברזל; ברצפת בהט, בהתענגך בהם בזיו בוראך בעת בוקר.

בהיות בואך בשאלה בעבור בנות בגללך בבין בראשיתו באות ב', בנהרה בארתי באלה בקשתך, בכה בבית בית בתוכחה בהירה בתורה, בושם בפי בשורה, באים בתשורה.

בעל באר בדרשי.

אגרת ד

* * *

מצרף, מבוע מים מעיני מושכלותיו, מחמדי מיודעי ורעי מנתי, מובחר מבחורי, מופלא מושלם, מתואר מבלי מום. משכמו מעולה מכל מפעל, מסומן משנה.

מיודעי! מה מאד מלאתי מדותיך, מפנקים ממעדני מלך, מאירים מספירים, מודעים מופלאים, מחממים מבגדים, מרוים ממגדים, מי מנה מהללך? מי מספר מגער משבחך? מי מלל מעט מזער מפעלך? מרעי! מרעיד מתני מעת מכתבם מושלחים מאנשי, מתלוננים מתי מבואך? משך מועד מועדים מעמדך מרחקים, מבוהלים! משכוכי ממך מהלאה, מעתה מר מאד מסעי מהלכי מידידי, מחמדי! משוך מעייני מליצתיך מקום מקנתי, מלין מתוקים מדבש,

מאמרים

ארץ את אנשיה, אף ארקי' את אוצרותיהם, אופנים ארחלי' אישי' אוירי', אף אמר אלקים אעשה את אדם אפר את אדמה אדמתו אל אבשי, אכל אליו אילת אהובים, אור אמיתי, אמר אליה אחותי את, אודת אהבתי אותך אורידך אל ארץ אשר אראך, אעשה אותך אום אמיץ, אך אם אראה אף אותך אוחזת אבכות אדמתך, אוברך אדמדמת אשמת און, אפי אשליך אליך, איסרך אף אני, אורידך אל ארץ אפלתה אשמנים, אכות אותך אבוש אבורי, אכן אם אורמותי אראה אתך, אוכלה אכי אמרתי, אבית אשר אתפן, אודיעך אכשי אלקיך, אל אמונה אין און, אם אתכם אפר אשיותך (לשון יסוד כמו כפלגו אשיותיה ירמי' כ'), אקריתו אשיב אל אדמה אשר אגלתיו, אכל אורך אדים, אוסף אהבתך, אשיכך אל אלים אשר אהבת, אעלך ארמון אלמוגים, אולם אלגומים אוהלים אהלים, ארקך אגלי אפיקים, אלבישך ארגמן, אשביעך ארוך את אורי.

אודת אשר אבית אמרים אשר אתחילם את אות א' אשלח אתן אשכר אל אהובי, אלה אמרי אחיך אלעזר.

אגרת ד

בר בנצי! בינה במאמרי, בחון בדברי, בוא בדרך ברורה, בנגוד בריאות בשר במגורה, בעודך בימי בחרות, בהיותך בסתרות, בטרם באו בלותך, בעלומך בנוד בינרך, בלתי ברה בלחמו, בלעהו בטיכך, בקעהו בשמאלך, ברוק ברק בקדקדו, בקשתך בלבל ברכיו, בלתי באו בבסלך, בראשיתו בקרך בתרמיתו: בקש (עיין רשי תהלי' י"ט ט"ו), בכל בפתח ביתך, בדמותו ברש בנקלה, בתמלך בו בהעבקה, במהרה בוגד בך, בבטיאך בתקו בהו, בוצע בצע, בדבריו בדק בוקע ביתך, בהוכותיו בנואך, באחרו במבוקה בוקה בולקה, בלולה, בראה בהרבותיו בחדרי בטנך, בא בכור, ברח בסלע, בלתי בואך בנתיבו, בלעדי, במסילות בוראך, בראך בחכמה בתבונה בדעת, בחמלתו בהשגחתו, בטחך בחיים, ברכך בלחמו, בישרך, בשר בואך בעדן בגינת ביתן, בין ברואי

אגרת ג

ﭏל ﭏיש ﭏמוכה ﭏמנו ﭏרי, ﭏקבהו ﭏון ﭏורי (פירש כן ﭏורי במו יהי רעב ﭏוכו ﭏיוב ח"י)

ﭏהוכי! ﭏיתן ﭏהתכי ﭏותך ﭏם ﭏוכלת, ﭏין ﭏוסף, ﭏפפו ﭏותי ﭏפוד. ﭏזרוכי ﭏככט, ﭏחותיך ﭏל ﭏרפיך, ﭏכה ﭏל ﭏשית ﭏל ﭏהוכי, ﭏכוי ﭏחי! ﭏכי ﭏלך ﭏל ﭏהכי, ﭏכוח ﭏל ﭏחוזת ﭏכותי, ﭏיכה ﭏוכל ﭏעוזבך? ﭏפסק ﭏין ﭏוהב, ﭏין ﭏיש ﭏתי ﭏשר ﭏדמה ﭏותו ﭏכלך, ﭏחי! ﭏחלה ﭏל ﭏהי' ﭏלמן ﭏלי ﭏהוכים ﭏמרותיך, ﭏכול ﭏותם ﭏלי, ﭏוכי! ﭏזיכה ﭏמרתי ﭏסורה ﭏליך ﭏביע ﭏומר ﭏמיתי ﭏמוכה, ﭏם ﭏו"ל ﭏתח ﭏומר ﭏליך ﭏכי ﭏמירך, ﭏזול ﭏתי, ﭏהי' ﭏכיך, ﭏכול ﭏתי ﭏספר ﭏחת ﭏשר ﭏפיתי, ﭏשקה ﭏותך ﭏשישית. ﭏרשך ﭏשה ﭏהוכת ﭏיש, ﭏעלך ﭏגפי (עכיכו עכף ע' רשי ורדק יחזקאל יב יד ושם לה.) ﭏרז, ﭏכח ﭏחי! ﭏטוס ﭏזכיך, ﭏקה! ﭏרוכ ﭏליך ﭏוה ﭏכדך, ﭏוכרותיו ﭏליל ﭏלומותיו ﭏפם, ﭏקמיו ﭏפר, ﭏורו ﭏחש ﭏפלה, ﭏמריו ﭏוד ﭏש, ﭏזרועו ﭏשפה, ﭏרותו ﭏרוחת ﭏפעה, ﭏשישותו ﭏכחה, ﭏרזו ﭏדיר ﭏגודת ﭏזוב, ﭏחו ﭏכחת ﭏטד, ﭏרורה ﭏדמה ﭏשר ﭏוכלת ﭏוכל ﭏכותי, ﭏרור ﭏיש ﭏשר ﭏרש ﭏשתו, ﭏומר ﭏתככר ﭏכיון ﭏקית ﭏט ﭏת ﭏחי, ﭏחדי' ﭏחדים, ﭏדיח ﭏותו ﭏחר ﭏלקים ﭏחרים, ﭏומר ﭏל ﭏשבה ﭏכי ﭏתה, ﭏוכד ﭏחריתו, ﭏי' ﭏכשים ﭏשר ﭏמרם ﭏת ﭏכירי ﭏזיקיו? ﭏוי ﭏחי ﭏוון ﭏכקת ﭏסירי ﭏויב, ﭏי ﭏלקמו? ﭏם ﭏומר ﭏקום ﭏושיעם, ﭏצילם ﭏו ﭏרפאם, ﭏסיר ﭏככי ﭏלגבים, ﭏל ﭏתן ﭏכן ﭏו ﭏגרוף ﭏליהם, ﭏוי לﭏיש ﭏשר ﭏין ﭏומר ﭏל ﭏור ﭏפו ﭏיככה ﭏטנפה? ﭏיך ﭏעלה ﭏל ﭏכי ﭏורי ﭏיככי ﭏתי, ﭏיך ﭏפנה ﭏל ﭏלילים ﭏלמים ﭏין ﭏומר, ﭏין ﭏוכים, ﭏפם ﭏזור, ﭏורחותם ﭏכלים, ﭏהלם ﭏכל ﭏומלל, ﭏכל! ﭏשמים ﭏכדה ﭏרוכתם, ﭏיככה ﭏוכל ﭏרחה ﭏכדין ﭏלה ﭏישים? ﭏך ﭏמכם ﭏשרי ﭏיש ﭏשר ﭏשוריו ﭏל ﭏלקי ﭏכיו ﭏכרהם, ﭏפסו ﭏין ﭏלקים, ﭏומן ﭏת ﭏותר, ﭏמוזתו ﭏפפי

והסתרת גויתי [illegible] כנגור*
ונאבד מ־ בחר אבר וידי
כאחד הן גויתינו, ומשזר
ונקשר ב־ עבותות א־ הבה מי
ומי זולת ידידי לי ־ לעזר?
תמור צלמי קחת נא מ־ כתבי
חלף רוהני תהי קרבם למזר
ואם שיחי צעירים גם מרורים
הלא הם ד־ ברי גאון זהב זר
ואזובי אשר שיריו ערבים,
בידי א־ שפכם חכך ויזר
מלא ספל עסים רמון לפיך
בני סלסל למודיך וחזר
אשר שא־ בת מפי, ותן לב
למוסר אל, ומבושת תנזר
שטה אל ת־ עבור דרך נעורים
טחון עד דק המון הבלם ותזר־
פני מים עפר אשמת חטאתם,
אני ממך מפורד גם מפוזר,
שמח אותי לעתות את כתבך
שמור הברית ואל תלבב לבב זר
ושום תשים בחוכך ז־ כרוני
ואל נא ת־ הפוך לבך לאכזר
לטורך מ־ גרנות א־ לעזר

(* וי"ו במקום או כמו מכה אביו ואמו

מים עמוקים, בני! השקד על דלתות התורה והחכמה, סלסליה ותרוממך, ואף כי אשר יפי למדת היאות לעיניך והיא חייך ואורך ימיך, ואל תט אשורך מספר חובות הלבבו' וזולת, מספרי מוסר השכל אשר למדנו בהיותינו יחדיו, והפרד לא מחטא ומחרפה לא תמחה, ואל תלך אחר הבחורים החושבים דעה, שטה מדרכם אל תעבור, ואשר בידך מהרס רוט יהרס, טחון הדק, והזר על פני מים לא יזכרו ולא יפקדו, ואף גם בהיותי בארץ מולדתי או זולת המקומות אשר יביאני ה' דרוש ופקוד אותי במכתבך, שמוח אשמח בו בראות פניך, ושמור הברית אשר כרתנו ואל תכפור האחוה אשר בינינו, מעתה דע אם אמלא אלף מגילות כאלו, כאפס ותהו הנה מול מורשי לבבי המלאה עזה אהבה אליך, אשר לא יכתבו ולא יפרטם איש בשפתיו. ומה אאריך כי לא נגרע מעכבוני דבר אך יען ראיתיך משתוקק לאהבת השיר מאחזוני הנ"ל אעתיק לך איגרת הלזה בשיר ע"ד ובמשקלו להיותם מטעמים לאוהבי מכתב מאת מורך.

מגדנות אלעזר.

אגרת ב

שיר על משקל יתד וב"ת יתד וב"ת ויתד ותנועה ובו נכלל כל דברי האגרת האמורה מראשיתה עד אחריתה.

יתד וב"ת   יתד וב"ת   יתד ותנועה
צבי! אש א־   הבתך ב־   לבבי
מאד אוכלה   ואין מכבה   להבי
כחותם עז   חקותיך   כאזור
עלי מתני   חגרתיך   אשר לא
לנצח א־   שכח דודך   וגזור
לראשי ש־   מתיך, צר לי   מאד על
פרידתי   ונדוד ממך   אבזור
הישׁ עוד דוד   אמיתי ב־   לעדך?

האחר כאשר ידבר איש לאוהבו המבקש הגלאתו בו לא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני.

ב' גם בו מוסר השכל כבראשונה בלתי חדשות, מגרעות, ונוספות, אך עטיתי' למעטה השיר בתכונת שירי האזני ומשקלו המבוקש ממני.

ג' גם היא תשיב אמרי' בתוכחה מושכלה וכל תבותי' מתחילות באות ה'.

ד' מן השלשה הכי נבדלת במתכונות המוסר האמור, וראשי מלותי' אות ב'.

ה' הורכבה בתכונת שנים האמורים כל ראשי אותיותי' אות ת'.

אגרת א

צרור בשם יפה נוף, ידיו רב שגיא כח במושכלות ולמודות הוא תלמידי, מחמדי ויקרי בחור כארזים הרר צבי הירש נרו.

צבי מחמדי! אהבתך בקרבי כתנור בוערה מאופה, מים לא יכבוה, נהרות לא ישטפוה, אולת אהובה קראתיך, כחותם על כפי חקותיך כאזר למתני חגרתיך, ולא תזח אהבתך הנאמנה מקרבי, ועד זקנה ועד שבה לא תמיש, עטרת צבי לראשי עטרתיך, אם אשכחך תשכח ימיני וראשי. מר לי מר לי כי בא מועד להפרד מעמך, ולהרחק כדוד מדודי, האמנה אוהב וגואל זולתך? ואנכי הסתר אסתיר פני ממך איככה אוכל כלכל? היית לי לעינים, מזה ומזה המכתבי בידיך, ועתה הסר משען ומשענה, ואם באמת גויתינו נפרדות, אבל בעבותות האהבה הנה מקושרות ומשולבות, והיו לבשר אחד. ועתה צבי תמור צלם דמותי, תאיר לך תמונות מכתבי אשר ישנם בידך, ותחת מושכלות אשר למדת מפי, העמק תעמיק בכמותם אולי ירוו אפס קצה נמאוך, ואם מימי לא יספיקו השביעך ליך, ואולי כי מרים הם, ראה העתקתי לך מכתבי אלהי מקדמונינו, ושירי מוסר השכל לרב האי גאון, וקערת כסף לרב יוסף האזובי ז"ל, ועל ידי שתית מדת

בראשית ראשית סופי,
ובתוך התוך תוכי
גם סוף יסוף ראשיתי
להנחיל אבות יצאתי ·
צורר הפילגי ולקח דופי
שם תמצא אחי כערכי

הנה בארץ העברים אעוף בשמים
ובארץ בבל אני הולך על ארבע רגלים
וכענקים לגרגרותיך אם אין בי חיים
וכבוא עת הזמיר ויראו הנצנים
אז תשמע את קולי כאשר נשמע לפנים ·

ראשית ראשון הוא ראש לשלישי
ואחריתו לראש שני שוה
גם אחרית שני אחרית שלישי
והשוה בתוך כתוך השוה ·

איגרת.

אשר כתבתי לתלמידי המשכיל המופלא ומושלם הר"ר צבי הירש בן הגביר, המפורסים פו"מ הרר אורי המכונה פייבש ריס כרו בעיר פרידעריציא במדינת דענעמארק, והיא תשלח פארותי' והיתה לחמש ·

האחד

פו"מ כהר"ר הירץ עמן נרו מקרית מלך רב ק"ק קאפענהאגן, יגן ה' הצלחה עליהם. והיא מחוברת משלש תבות

זכור אני זכרי

הנתכהו לשתי נתכים

אי יעשה פרי

והר כסוקים נדחים

ומנית את המלקות

כמשפט הראשון תעשיה

המל ימול מלקות

והנה ערוך אותיותיה.

לכבוד המחבר ולאהבת המליצה החכם מוהרר אלעזר נרו אציג פה גם אני חידה קטנה אשר עליתי, אולי ירנה הקורא את ברכתי.

שליש אחיות נחנו בנות החידה
ובארבעה בי תמצאנו
הנה זאת תהיה לנו התעודה
כי גלית את מצפוננו.

תחלת כל תחלה תחלתי,
גם סוף כל סוף הוא סופי,
ואחת בתוך כעת השמעתיך
ובמחולות הוציאוני בנות יופי,
הן את כל אלה הראותיך
ועתה תשמיע לפתור אותי.

ויבאו הרועים ויגרשום מקנה אביהם ורועיהם לא יחמול עליהן גם להכות בעליהן בעיניהן שבאו על הנשים שלא כדרכן להיותם בית תמורה אף שאוכם כמו אב אחד שפה אחת ולשון אחד וזה הסילם לעשות להיותם בני נכור ומעתה אל תתמה על דברי נעמי ורות יעשה ה' עמכם ולכם הלהן תעגנה וגומר שנהפכו מימהם ובוכם יחד ותלבנה שתיהם עד בואם אל התבה זכר ונקבה ברחל ובלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל ואז תכון ותעמוד לגורלך לקץ הימין.

חידה זו למראה עיניך עמוקה, והיא קלה כאה ומתוקה, וטעמה לאיש נאמן, בטעם לשד השמן.

הידה ה'

והיא מפסוקים שונים במעט בלי שנוי, והיא על שם אחי התרני המופלג הקצין מוהר' הירש נרו יחייהו השם את שארו הקרובה וי"ח ויאריכו ימים, עושר וכבוד יהיו לראשם תמים, בציון ישבו ויטעו כרמים.

עשה לך תבה " " פרשת נח
פתח התבה בנדה תשים " " שם
רש ועושר אל תתן לה " " סוף משלי.
כפה פרשה לעני " " שם
ולא נכר שוע פני דל " " איוב ל"ד
ועוד בה עשירי' " " ישעי' יוד
הלא תנער היא " " פרשת' וירא.

חידה ו' והיא על שם אוהבי הלא המה

המשורר הגדול התורני ומופלג מוהר' יצחק נרו ש"צ ונאמן בק"ק גלוגא רבתא ועל שם ידידי הבחור המופלא ומופלג הרר יצחק בן פו"ח

זה פתרונה.

ראשית אגלה לכם כי פתרון חידה זו הוא אות ת', וזה אמרי כי כשמע ממכשת שאני חלש וגבור ר"ל יש ת רפוי' וחלושה ויש ת' דגושה ואמוצה, וכל החידה הזאת כאלו התי"ו מדברת בעדה, כאשר הורו חרקו כי בעלי הנקוד הדגש אז אמיץ לבי כי הדגש מורה על חזוק הדבור, וכאשר הדגש להלאה המכי אז אני רפה, או י"ל המורים מלשון יורו משפטך, כי בעלי הנקוד המה למדו והורו לנו הקריאה הנכונה וטעמי המקרא, אמיץ לבי וכ' פסוק הוא בעמוס ס"סב, זכר ונקבה וכ' יש ת' שמוש. לזכר ולנקבה כמו תאכל הוא עתיד לנמצאים ולנסתרת, עבד וגם מלך רנוני ת' שמושית ועבד ות' שרשית ומלך, פעם וכ' עירירי כי תכתב אות ת' לבדה ותורה על הכתב והסימן כמו ויתו על דלתות השער ש"א כ"א, והתוית תו על מצחות האנשים יחזקאל ט', ופעם אתחבר בבני בכורי כי לפעמים יכתב אות ת' עם א' כמו תא ביחזקאל מ, או אשב בתוך שארי אותיות, ארבע וכ' רנוני ת' תורה על מספר ד' מאות, אחד ועשרים אותיות אתי נבראו, הקיים הקטנה על ת' סימן תחי' ות' סי' תמות בר מנן וזה שיסד בהפזמון כתוב ת' חייב, שש עשרה שמושים יש לת' ואציגם פה (בעבר) נמצא: מדבר בעדו, נמצאת, נמצאים, נמצאות. רבות בבינוני פועל ופעול, (בעתיד) נמצא, נסתרת, נמצאת, נמצאים, נסתרות, ת' סימן בנין התפעל, ת' סימן נקבה, ת סמיכות כמו שפחת שרה, ת' הכנויי כמו מן אכלה אכלתהו, ומן גמל גמלתו טוב, נעדרת היא ת' האמנתיו אשר אין בם תועלות כמו המשפילי לראות, בשבת, אחי וכ' הת' וכל המכתב נבראו בערב שבת בין השמשות והעת ההיא לא חול ולא שבת וי"ט לא לילה ויום, לדלתות השער הוא שערי גת כמבואר במלאכים הנ"ל ומצחות האנשים המבואר ביחזקאל ט' הנ"ל ודי בזה.

פל משקל יתד וב"ת ויתד וב"ת ויתד והכועה.

אוילים ישמחו לכוס רויה,
לעונג רודפים מעבים גויה
זבודי מדעה חומדים אמרים
דנגות ידלקו אנספים חמרים׳

חידה ג. והיא חביבה מאד על כל רואי׳, וגם לי יקרה מאד ואולי ימצא מפתרונה את פתרון שתי חידות הקודמות, לכן אציג גם באורה תקתי׳ וכל חרוזי׳ מן ד׳ תבות:

שמעוני מן המבטא והדבור, כי אנכי חלש וגבור, כאשר הורו בי המורים, אמיץ לבי בגבורים, וכאשר החן ממני והלאה, אני רפה ידים ונלאה, זכר ונקבה אל בראני, עבד וגם מלך אני, פעם אני הולך ערירי, ופעם אתחבר בבני בכורי, או אשב בתוך עמי, ארבע מאות איש עמי, אחד ועשרים אתי בבראו, החיים והמות אתי נודעו, שם עשרה הפקידוני לשרת, לעת מכוא אני יותרת, ומאומה איננו פועלת, אחרי שאין בי תועלת, אחי! הידעתם עת לדתי, ועת לדת כל עדתי, לא בחול ומקרא קודש, לא בשבת ולא בחודש, לא ביום ולא בלילה, עשני בורא כל עלילה, בואו! אגלה לכם סודי, מהר תראו את כבודי, לדלתות השער היו נגשים, והביטו אל מבאות הפגשים.

פורים תקכחיתל.

לא הי' הפקידוהו לשרת, זולתו איש ואשה בעדרת, בלעדו אין אלקים, ואף מלך אלקים, אפסו אין אכזר, וגם עבדים אלעזר.

פורים תקנ"ו.

על משקל כ"ת, ויתד וג"ת, ויתד ותנועה.

אל ת־ראו יין י־תאדם
עסים ומטעמים אף מגדים
זאת מ־תענגים אך גו לאדם
רחש לבב לנפש חמדים

חידה ב

אנכי בין שרי עשרות, משכני בינים ולא בבארות, מלפר הייתי מכל נבאותי, השע פתוחים וצעירים מכמותי, כי תכפילו התיכון תמצאוני, ואת שתי הקצות תראוני, הפכיים מהקצוות כאשר נבחדו, גם בני שלשים ורבעים אותי ילדו' תראוני כי תשקיפו השמים, גם כי תביטו בתהמות מים' הנני תמים ברודפי יין' לבדי באישון בת עיין, תמצאוני בית אל, ושמו את שמי על בני ישראל:

פורים תקנ"ז.

על משקל

אתם רעי דעו כי בכל פורים נשתי נפשי בחידה ושלחתי,
כזאת לאוהבי לשלוח מנות כי היא ישרה בעיני,
ולפני כל חידה ערכתי שיר קטן על משקל ובראשי חרוזיו
חתמתי שמי, בו התכללתי לאמור, שטוב תתי מנות כאלה
שמתעדנים הנפש, מתת מגדנות ויין שמתענג בהם הגוף
הגשמי, ויהי כאשר ראו אותם בעלי ההגיון והללו אותם
אמרתי אציגה נא עם זה מן החידות המובחרות, לשוטמי
יהיו כהות ובהרות, אחי ורעי יענדם לעטרות.

על משקל ג' תנועות ויתד והנועה ויתד וכ"ת.

*אם במ־גדנת שלוח מנות
*לאשר נעים י־טעום גשם
**עז יתר בניב שפתי רנות
*רצוף א־הבה את יקר נשם

חידה א

ראשון הוא לכם, אין עוד כמוהו בכם, לא מרובו ראשית
שמו, כי הוא המעט מקרב עמו, בחר לו שלשה מרעים,
אל אשר ישבו המה מלאים, הן הנה היו בנקודים, אולם בו
לשכנו רוקדים, לא כקומת האחד קומו, בהעדר האחד
ממרעיו ממלא מקומו, פעם זורח, ופעם בורח, אכן קולו
נשמע מועד לאתו, ושכנו הקרוב אליו הוא ביתו, לאשר עדן

אקוד על אפי, ואפרוש לך כפי, עד אפתח פי, בנשמת כל חי לבי וכ'

אם להכות מעטה המחבר וכעוד כפיו פרשות שמימה בהתחננו על באות המשיח מתחנן ומתפלל על תחית המתים אשר יהי' בימי המשיח, ויאמר אקוד על אפי ואפול מלא קומתי ארצה לפני; אפרוש לך כפי ולא אזוז מלפניך עד כי תשמע תפילתי להחיות המתים הנרדמים ואז אפתח פי את נשמת כל חי ר"ל את המתים אשר חיו כי אז ירננו ויתנו יקר ותהלה לאל אשר החיה את נפשם וחזרו בגויתם הראשונה. או י"ל כל חי את כל הקיים כי אז אשר יחיו המתים יהיו באמת כלם חיים וזה שאמר כל חי, כי כל התבל ומלואה יספרו אז תהלתך על זרועך הנטוי' וכחך הגדול, ומתחלואים ומרות אותנו יגדול גדול; עוונות ונבלות מכי יגדל גדול, עוד יבער במגולה הרשעים, וימחה ממנו עוונות ופשעים, ויבהלנו מהרה לציון מושיעים, אמן כי"ר.

אקוד מבעל הכפולים וכ"כ המחבר בפ' שמות על ויקדו וז"ל ויקדו מבעלי הכפולים על משקל ויתמו, וידמו, והאומר שהוא מבעלי הנו"ן מי יתן וידמו כאבן עכ"ל, אפו שרשו אנף ודגש ה"פ תמורת הנו"ן, כפי שרשו כפ"ף, פי שורשו פה על משקל שה, וה' ירחם על ישראל שה פזורה, ויעלה על מכתם ארוכה ומזורה, וימשכנו בעבותו' אהבה וחסד שזורה.

י"ז עורף ולא פנים אראם, והוא מבנין הקל כראיות סגל שלא' אית"ן, גברת כבר בארנו בהמזכיר שהוא תואר להאומות,

על השמות על משקל עטרת עורת, ואעידה לי עד נאמן מישעי' שם ה' לעולם אהי' גברת בהפסיק יאמר.

שפחה הוא תאר לנו עדת אקוד

ישראל ע"ש שאנו במדרגת השפחה בין האומות המושלות בנו, בנך בשם זה נתארו דוד ויוצאי ירכו מאת הבורא כאמור תהלים ב' ה' אמר אלי בני אתה' וכנה אמר ה' לנתן הנביא על שלמה בנו אני אהי' לו לאב והוא יהי' לי לבן ש"ב ז', וכי בן ניתן לנו ותהי המשרה על שכמו ישעי' ט' ופירש"י והמחבר והרד"ק ואברבנאל דקאי על חזקיהו יען כי מזרעו של דוד הוא, וכן המלך המשיח יתאר בשם בן, והנה האומות והכופרים מתוכחים עמנו לאמור משיח כבר בא והומת, אבל אנחנו מאמיני דת ה' מאמינים שעדן לא בא ואף שמתמהמה מחכים אנו בכל יום שיבוא, ווי"ו ובני תשמש במקום אבל כמו כל אלקי העמים אלילים וי"ה שמים עשה פירש אבל ה', מעתה אבאר המאמר ואחברהו את שלפניו כדרכנו באומרו- וקרב הימים אשר בן ישי חי, נתקנא המחבר ואמר הראה לגברת האומות האמת אשר השפחה היא כנסת ישראל נואמת להאומות, ומה היא נואמת? ע"ז אמר לא כמו שאתם בודים מלבכם לאמר לנו, בנך הוא המשיח מת ר"ל כבר בא והומת אבל באמת משיחי חי עדן ונקוה בכל יום שיבוא, ובאלו כתוב הראה להאומות האמת שישראל נואמת אשר משיח לא מת אבל הוא חי.

בתשובה שלמה לפניך, זכור אהבת אבותינו הקדמונים, לנו, ובעבורם ובזכותם תעזרנו ותסייע לנו כדי שנשיג רצונך, ואף גם בזכותם החי' המתים הנרדמים ושוכני' בקבריהם ובזכות' קרב הימים אשר יאמרו הכל בן ישי הוא המלך המשיח חי ועדן לא בא ולא מת אבל יבוא בימינו כאשר יבואר בסמוך.

איננה מקבלת דגש ויפול על' התנועה שלפני', אשר בן ישי חי שמואל א, כ' והוא תואר למשיח בן דוד כאשר יבואר במגדנות.

מגדנות אל' אבן עזרא המזכיר

ראה אמות, שפחה לגבירת, נאמרת, לא כי בנך המות ובני החי, לבי וכו,

בטרם אשר אמשיך מאמר זה אל הקודם ראיתיו לבאר מלותיו, ראה אף שהוא מבנין הקל אינו פועל יוצא לשני רצוני המורה על ראיית עין, אבל הוא פועל יוצא לשלשי ר"ל להתראה לזולתו מלשון אשר אראך, הראה את פרעה, ואל תמהר לומר כי לא נמצא שורש זה בבנין הקל אשר יוצא לשלשי, כי מצאתיו פעם אחד בירמי' מ"י

גברת הוא תואר להאומות המושלים בנו, לדעת חכמי האומות אשר העתיקו. תנ"ך ללשונם הוא מלשון שרה גבירתי ולדעת הפירוש על המחזור יוצר יום א' דר"ה ד"ה אדרת ממלכה הוא מלשון אלים וגבור, ות' גברת איננה לסמיכות כאשר היא, כישעי' מ"ז, גברת ממלכות' אבל היא ת' האמנתי"ו הנוספות

חסד האל אשר שת בתשובה אף שחטא האדם לפניו אם ישוב יקבלהו הבורא, על זה מוסף אומר על כל האמור אהודך אולם על האמור בסמוך כל פה תיחד לך שבחות והלולים והוא על אשר אתה פותח שערי התשובה, ואם לא יכול לה, אתה תסייעהו את ידך ותשביע לכל חי את רצונך אשר היא מעלה העליונה, והשמיט תבת רצון בעבור חי.

וסייעתו שנקראת בא' גנובה פותחא, ודעת הרד"ק וסייעתו שספתח נקרא כעין הת"ג שלפניה וכאלו לתוך פותיח כי הכרי מוסף יו"ד, ועם שרז"ה הכריע כדעתם וכל תכהגנו ובכל מקום שהייתי לקוראת בא' גנובה כדעת המחבר.

מגדנת אל' אבן עזרא המזכיר

אהבת קדומים והחידה נרדמים, וקרב הימים' אשר בן ישי חי, לבי ובשרי וכו,

להיות המאמרים זכור אחד כראה אחר אומרו שהקב"ה פותח שערי תשובה, ואם לא יכול לה מסייעהו כדי להשביע כפש האדם ברצונו, אשר היא המדרגה העליונה, מוסיף המחבר להתחכן ויאמר אם מעשים אין בנו וקצרה ידינו לשוב

קדומים הוא תואר להאבות על שם שקדמו לנו, והוא מלשון י כנל קדומים שופטים חי' ופירש הרד"ק כנל שהיו מקדם, נרדמים תואר להמתים ע"ש שישנים שינה מתמדת, וקרב הוא נוה מבנין פקד הדגש והקו"ף בקמץ לפי שהרי"ש

על כל אהודך ,
כל פה תיחדך ,
פותח את ידך ,
ומשביע לכל חי
לבי ובשרי וכ'

ידוע ומפורסים מרז"ל שהבא לטהר מסייעין לו והבא לטמא פותחין לו ומובן שבכלל הסיועה הפתיחה ולא בכלל הפתיחה הסיועה , והנה השב הבא בשערי התשובה מיד פותחין לו ואם יראה הקב"ה שכל מגמת האיש וחפצו לשוב בתשובה שלמה אבל לא יכול לה כי יקשה עליו עניניה' אז מסייעהו הק"בה , והנה עולם הבא הוא כאשר ישיג האדם רצון האל , כאשר סיים בזה החסיד ספרו חובת הלבבות ז"ל• והשתדל להרחיק תאוות העולם מלבך והמירם בעניני אחריתך וחובת לבבך והשיבם ברעיונך תדיר תגיע בהם אל רצון הבורא עכ"ל וכ"כ הר"ת ז"ל בספר הישר שער ב" ושער ה' וז"ל ומאלה השני' ר"ל מהאמונה והעבודה יעלה להדבק בתכונה העליונה אשר היא אחת והיא השגת רצון הבורא עכ"ל ובזה היו המאמרים לאחד אחר שסיפר

חסד

אהודך , עתיד מכחי פ"י ול"ה בבנין הפעיל , תיחדך עתיד מכחי פ"י בבנין פקד , וע"פ הדברי' אשר העליתי באות נו"ן שרשי נזר נכר אינם בסוג המשותפים אך שורש אחד להם בהתחלפות האותיות אשר הן ממונה א' אין לומר שגם שרשי יחד אחד שוים הם אך ה"א עם היו"ד מתחלפים בחלוף אהו"י אשר גם המחבר מודה שמתחלפי' אלו אותיות לבד' כי נכר נזר פתרון אחד להם' אבל שרשי יחד אחד הוראתם בלתי שוות , ואתן לך מופת ע"ז עם מ"ש המחבר בשם ר' משה הכהן ז"ל על פסוק אל תחד כבודי שהבא הנוסף מתי"ו איתן היא תמורת א. אחד ומסכים עמו המחבר שם , וא"כ ע"כ פתרון אלו ב' שרשים לא ישתוו דא"כ מה לי אם הבא נוסף יו"ד יחד און א"' אחד , פותח , המדקדקים קראו לפתח פותח בשם פתח גנובה ובקריאת' נחלקו דעת המחבר

וסייעתו

מועד לכל חי, אזי יתלבנו העוונות ותשוב הנפש אל אלקי' כאשר נתנה, ואמתיק לך המאמר הזה עם מ"ש ספרי היראה וכראשם הר"ת ז"ל בס' הישר סוף שער ב' שלא ישיג האדם רצון האל עד יטהר לבו מרשעתו וינקהו מטומאתו ואז ידבק לבנו רצון האל כמו הבגד אשר תרצה לצבוע אותו אם יהי' מטונף לא ידבק בו הצבע עד אשר תרחצהו הטיב ותסיר כל כתמיו אז ידבק בו הצבע, וע"ז אמר הנביא יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו, ואז ישוב אל ה' וגם בזה כיון המחבר באומרו שמקדם ישוב אחור מהחטא ואחר ישוב בתשובה.

והחולכים לרגלם כי שורשו סוג והנ"ון היא סימן נפעל, ודעת הר"דק וסייעתו שסרשו נסג והנ"ון היא פ' הפעל, ואני בעניי מצאתי עזר להרדק והוא עם מ"ש הרד"ק בתהלים נ"ג על פסוק כלו סג יחדיו כמו הכל סר יחדיו שם י"ד כי הרי"ש והגימ"ל מתחלפי' בא"ת ב"ש ג"ר, והטיב אשר דבר כי שני אלו המזמורים על קוטב אחד ישובו אך מעט השתנות ביניהם והנלבב יתאמץ להשוות מעט המלות השונות, ודע כי שרשי נסג נזר פתרון אחד להם כי אין הבדיל באומרך נזורו אחור ישעי' א' או נסוגו אחור, וכלם יאמרו כי המה פעלם נרדפים, ואני לא שתהי שתי אלו השרשים בסוג הנרדפים אבל אמרו שניהם בקנה א' עולים ואותיותיהם שווים, פ"הפעל נראה השתוותם לעיני כל כי היא נ', ע' הפעל בזה ס' ובזה ז' ומתחלפין בז"סש"ץ ואין הבדיל בין נתעלסה באהבים משלי ז" ובין יעלזו חסידים, ולמ"ד הפעל בזה ג" ובזה ר" מתחלפין בא"ת ב"ש ג"ר כאמור, וא"כ יאות לאשר נסג נזר על ענין א" יורו, ובל זה אם אומר שנ"ון נסג היא שרשית אבל אם אומר שהיא נפעל ושרשו סוג יקשה מדוע יהא טעמו כטעם נזר? ודוחק לומר שמות נרדפים הם אם אפשרי כאשר אמרנו.

לא סלולה ולרדוף אחריו להפילו בבארות בארות חמר אשר ברה לו, איככה ישוב הבשר ר"ל איך ישוב הגוף אל האדמה, או איך תשוב הנפש החי' אל אלקים, רצוני לא הגוף ישוב כשהי' ולא הנפש כאשר נתנה, ויהי' מלות איככה ישוב מושכו' עצמ' ואחר עמם כדעת המחבר בהרבה מקומות, כמו יומם השמש לא יככה וירח בלילה פירש וירח בלילה לא יככה, ואם יראה בזה זר בעיני הרואה ויאמר כי לבשתי בלי גבר על הנשמה באחרי מלת החי על הנשמה? כי גם המליץ פ"ה מליץ על הנפש והעבידו החפשי מהם החשוב, הרי החשוב לשון זכר או חופשה לא ניתן לה ועם עוד יתפלא ויאמר עזר שוא שמתי לנגדי ומגמתי היתה בזה להראות שלבשתי לשוני במעטה המקרא יפרש הבשר החי על גוף האדם לבד ובזה סרתי כל התלונות מעלי.

המאמר

מגדנת א"ל אבן עזרא המזכיר

נסוגים אם אבו, ומדרכם שבו, טרם ישכבו, בית מועד לכל חי' לבי וכ',

המאמר הקודם שואל איך אפשר שישוב הגוף והנפש להכור' בקדושה ובטהרה כאמור, ומאמר זה משיבו בזה יבואו שניהם זכים וטהורים כאשר היו בעת יצירתם והוא אם יאבו לנסוג אחור ולפרוש מחטא ואחר ישובו מדרכם הרעה בטרם ישכבו בקבר אשר הוא בית מועד

נסוגים מלשון הנסוגי' מאחרי ה' לפני א' ומדרכם שבו יונה ג' טרם ישכבו פ' וירא ובית מועד לכל חי איוב ל"ד כ"ד דע כי הרבו המדקדקי' הראשוני' הלא המה ר" יהוד' המדקדק והמחבר והרדק ז"ל להעמיק בשורש נסוגים, דעת ר"י והמחבר

מועד וההולכים

בלב יצר חשוב, כדמות חמת, עכשוב, וצאיבבה ישוב, הבשר החי, לבי וכ',

בלב יצר חשוב ע"ד, כל יצר, מחשבות לבו רק פ' בראשית, חמת עכשוב הוא חמת תנינים או נחש ועקרב ותתחלף עכשוב עם קורי עכבים ישעי' נ"ט ישוב הבשר החי פ' תזריע, ויש לפרש כדמות כטעם מחשבה ורעיון כמו כאשר דמיתי פ' מסעי כסוגים

נראה להקדים המעלה העליונה אשר במעלת הצדיקי' הקדושי' לדעת בעל עקדה פ' הברכה אשר לדעתו היתה כזאת מעלת משה רבינו, ורבנו הקדש ז"ל, והוא שלא תתערב הנפש עם הגויה מאומה אך תהי זכה וברה בעת צאתה מן עוה"ז כאשר היתה זכה וברה בעת אשר נתנה אלקים בגוף האדם, וכזה באור הכתוב סוף קהלת וישוב העפר אל האדמה כשהי' והרוח תשוב אל אלקים נתנה, והי' מספיק אומרו וישוב העפר אל האדמה והרוח תשוב אל אלהים, כשהי' כשנתנה שפת יתר הוא, אולם כוונתו שמה על הישר והמטיב לכת בדרכי השם אשר לא התערב נפשו ולא טעמה מגופה מאומה אך יצאה ברה כיום ירדה מעולם העליון אל עמק עכור, וזה אומרו וישב העפר אל האדמה כשהי" עפר בעלמה אשר לא יחטא והרוח תשוב אל אלקי' כיום אשר נתנה בגוף האדם זכה בהירה ובהילה, ומזה מוסף על אומרו מי זה יצטדק ואף השמים לא זכו בעיניו אף כי האדם הנמשל לאבק דק אשר מצד חומרו יתאוה לגשמות העון, מוסף על זה שיצר מחשבות לבו רק רע כל הימים, ויצרו מסית אתו כנחש הקדמוני, וא"כ אפה שאף השמים לא זכו בעיניו והאדם מצד חומרו יתאוה להגופות ונוסף על זה יצרו הרע האורב עליו לצוד אותו בחרמו ורשתו פרוש עליו להדיחו מדרכי השם ולהטותו מדרך המלך להביאו אל דרך לא סלולה

מי זה יצטדק, נמשל לעפר דק, אמת כי לא יצדק, לפניך כל חי לבי ובשרי וכו'

לרכוס הענינים מי זה יצטדק נראה אחרי אשר יעשה החוקים והמשפטי' בזה יחי' לעולם הבא, ויאמר בלבו, איך אדם אשר מגד חומרו ומזגו יתאוה לגשמות ובלתי אפשרי שיקיים כל החוקים והמשפטים והתורות וא"כ יפסיד חלילה חלקו עולם הבא בהכשלו באחת עבדו' או יעשה חלילה אחת מאשר לא תעשינה, לזה אמר מי זה יצטדק ואף השמים לא זכו בעיניו ובמלאכים ישים תהלה אף כי יציר חומר חרש את חרשי האדמה הנמשל לעפר דק, ובאמת לא יצדק לפניך כל חי כמו שאמר המחבר בפירושו לקהלת אף הצדיק הגמור בלתי אפשרי שלא יחטא במעשה או בדבור או במחשב' אבל באמת תמים תהי' את אלהיך ואם יקרה מקרה אשר תחטא חלילה לא תפסיד בזה שכרך וגם ענש לא תענש על חטאיך אם תשוב בתשובה במדה ובמשקל כאשר מבואר במקום.

יצטדק עתיד משלמים בבנין התפעל, והט"ית במקום ת' התפעל, והטעם לאשר הסכימו מניחי הלשון שתקדם פ' הפעל לת' התפעל אם היא מאותיות ס"ש כמו ויסתבל החגב סוף קהלת, והאיש משתאה. הסכימו המדקדקים לסיבה אשר במעט כשתוו מבטא הס' והש' ו"ת רפוי, ו"ת התפעל היא רפוי' ואם תהי' אחרי' ס' או ש' יהיו שני אותיות דומות רצופות אשר מכבידות המבטא, לכן תקדים פ' הפעל שב"את ל"ת התפעל, ואחר שב"א כח תנוא ת' התפעל דגושה ולא יקשה עוד על המבטא, וכאשר פ' הפעל צד"י תשתנה ת' התפעל לטי"ת בחילוף דטלנת מטעם האמור. נמשל הוא תואר ולזאת הש"ין נקמצת. כי לא יצדק תהלי' קמ"ג. לפניך שרשו פנה והיו"ד במקום ה' בחלוף אהוי כי לא תנוח ה' באמצע תבה.

הבדיל ביני תם, חקים להורותם, אשר יעשה אותם, האדם וחי, לבי וכו'.

אחרי שאמר כי הוא בורא כל ולו יאותו להודו' ולהלל אף דלות הטעם כי הוא אב לכולנו, א"כ יאמר האומר שאף האומות מוכנים ומובטחי' לקבל שכר בנאי, כי מי זה אשר יגרש בנו מעל שולחנו? ע"ז אמר הבדיל ביני תם ר"ל בני יעקב דוקא, ולא בני אברהם שיצא ממנו ישמעאל ובני קטורה, ולא בני יצחק שיצא ממנו אדום, אבל מבני יעקוב אשר יעשה אותם החוקים והמשפטים הוא יחי' לעתיד, רצוני יקבל שכרו הנאמי ולא מזולת האומות, ולא מתנגד המחבר בן מאיר לר' מאיר בסנהדרן נ"ט ע"א דדרש מקרא אשר יעשה אותם האדם וחי אפילו עכום שעסק בתורה הרי הוא ככהן הגדול, די"ל דקאי על שבע מצות דדהן, א"כ י"ל דהמחבר כ"ר יוחנן שמה דס"ל עכו"ם שעוסק בתורה חייב מתה וסמכו על פסוק תורה צוה לנו משה מורשה' לנו מורשה ולא להם, וכן מאיר דלא כר"מ והבוחר יבחר.

ביני תם פירש בני יעקב, ותארו ליעק תם על שם הכתוב ויעקב איש תם, אשר יעשה אותם וכו' פ' אחרי יצטדק.

לתכר העניני כראה רם על כל כבודו רם על כבודו ע"ד
עם מה שהקשו רם על כל גוים
הקדמוני' איך יתכן כל פה יהוה ה', יהוה עלינו
שהבורא יתעלה הגדה כמו יהוה
המרומם הקדוש הודו , ברוך דעת אשר
והטהור . יעין בידו וכו' אויב י"ב
ויודע את אשר אשר בידו, נפש בידו שם התואר
נעשה בשפל בכנוי הנסתר
תחתונים המגונים כל חי, לבי ובשרי והוא מכני פ"י
ומכוערים? ואיך ול"ס ושרשו ידה.
יתפלל אנוש ירננו אל אל חי: כיני
למלך גדל? מלך

בשר ודם כי ישובח הלא יבחרו איש מהודר ויודע מטיב השיר שידבר וישיר לפניו, ולא יהולל מדלת העם כי אף מלך גדול ונורא, וישובם ע"ז כי הוא הבורא כל ולא יפלא מהאומן אף שהוא יהום גדל ממפעלו שיעיין ויודע פרקי ופרטי מלאכתו ומפעלו אף שהיא שפלה ומך ערכה מערך עושה, וככה ממלין המליץ פי"ג. איך ידעתנו עם רוחק היחום אשר בינינו? ותשובתו ע"ז שמה וז"ל כל אשר יצא אל היש אתה יצרת וכל אשר אתה רואה לך הו' וכ' היפלא מהיוצר דבר ממלאכת החומר ומעשהו עכ"ל וזה אומרו כאן אחרי שאמר ברא כל בחכמה והוא הבורא המרומם והקדם, רם על כל כבודו פירש כל הכבד אשר יתכן לו הוא יותר מרומם ממנו וא"כ איך כל פה יהוה הודו? ע"ז אמר ברוך אשר בידו ר"ל ע'ז הוא ברוך ויכולה ממנו דלת העם על אשר בידו נפש כל חי והוא עשאם והוא בראם כאמור ויתכן היטב שיכולה האב מהבן אף שגודל מעלת האב ממעלת הבן.

לא נודע לנו עונג הנפש מה שתתענג לעתיד ע"ז אמר ברא כל הברואים בחכמה ר"ל שלא יבינו אותם הכסילים זולת החכמים והמבינים בחכמה, אבל בעצה ובמזמה הוא תואר להנפש ע"ש שהתיעץ הבורא בפמליא שלמעלה על ענין יצירתה כמו שפרש"י על פסוק נעשה אדם בצלמנו, היא מאד נעלמה מעיני כל חי ר"ל אפילו מן החכמים והנבוני' וא"כ איפה איך יודע ענין תענוגיה? פירש אחר י"ל שמתעורר המחבר לעסוק במושכלות ולבחון גדולת וחכמת הבורא יתעלה, והוא עם מה שכתב רבינו מנחם מאירה על פסוק ה' בחכמה יסד ארץ הנ"ל והוא ב' בחכמה משמשת במקום בעבור פירש ה' יסד ארץ ומלואה בעבור החכמה למען ילמדו לדעת את ה', כונן שמים בתבונה פירוש גם השמים שפרה בעבור התבונה, עוד כתב שם וז"ל וכן לדעתו תהומות נבקעו ר"ל טעם בדעתו' בעבור דעת אותו יתברך התהומות נבקעו וזה שכתב המחבר ברא כל בחכמה פירוש בעבור החכמה וכן בעצה ובמזימה בעבור העצה ובעבור המזימה, ואם יאמר האומר הדעת והתבונה נשיג מהר אפס לאות ועמל ע"ז אמר מאד נעלמה מעיני כל חי וא"כ יצטרך לשקידה ועמל רב לפתח הנעלמות ולהשיג החכמה אשר בעבורה נברא העולם בכלל.

בורא כל בחכמה'
בעצה ובמזימה,
מאד נעלמה,
מעיני בלחי לבי
ובשרי ירננו
אל אל חי:

מרא כל בחכמה ע"ד המקרא ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמי' בתבונה משלי ג' ה', בעצה שורשו יעץ, ובמזימה שרשו זמם, ונעלמה מעיני כל חי איוב כ"ח.

להרכיב המאמרי' נראה ע"פ מה שהעמיקו המחקר' על דבר שלא נודע לנו עונש עולם הבא, כמו שנודע לנו עונש עוברי עברה, סקילה שרפה הרג וחנק מלקות וכרת, תשלומי ד' וה' נזק שור ובור ונותן מום באדם, ועיין בחובת הלבבות פ"ד מבטחון ד"ה אבל פירש החלק השני כמה טעמים והיאות לענייננו הוא מ"ש שם כי צורת הנפש בלעדי הגוף איננה ידועה לנו כ"ש מה שתתענג בו, וכתב עוד החסיד פ"ג מבחינה שכל אשר יצא אל היש וההוי' מהם מבוארי' וגלויים אינם נעלמים מן הכסילים כ"ש מן המשכילים ומהם נעלמים מן הסכל, אך ידע סודם ועניינם המשכיל והמבין ע"ש, והנה אחר שאיים כי לא יראני האדם וחי שפירושו הוא לעונג הנצחי שלא יהנה ממנו בעודו בעולם הזה אך בהיותו בעולם המלאכים וכמו שאמר השם ב"ה ליהושע כהן הגדול ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלו ולא הי' זה בעוד נפשו קשורה בגופו אבל דמו למה שיהא אחר המות שתשוב הנפש בצורת המלאכים. עיין בחובת הלבבות פ"ד מבטחון, אם ישאל השואל מדוע

אל אחד בראני ואמר חי אני, כי לא יראני האדם וחי, לבי ובשרי ירננו אל אל חי,

לקרב המאמרים כראה נמאה נפשי וכ'. ר"ל מתי אמות ואראה פני אלקים, כי האל אשר בראני אמר שלא יראני האדם בעודו בחיים חייתו. ומסכים ע"ז הרב המחבר באומרו לא יראני האדם אלא אם הוא חי בעולם המלאכים, ותשמש, ו' וחי במקום אלא כמו כל אלהי העמים אלילים, ופ' שמים עשה. פירוש אחר כהקדם

אל אחד בראני מלאכי כ' יו"ד, כי לא יראני וכ' פ' תשא, אל שם כגזר מלשון לאל ודי כאמור, אכי נשתנה חטף האלף לקמץ בעבור הפסיק מאמר, האדם ה' הידיע בקמץ לפי שאל"ף איננה מקבלת דגש ותפול הדגש על התנועה שלפניה ונעשתה פתח קמץ, כרא

משל משל"ה הקדש דף כ"ב ע"ב וז"ל קח משל ממי שנשברה רגלו או כמו עיניו ובא אדם אחד רופא גדול ובחכמה הרבה רפואה היכם וגם בשכר, הלא זה אוהבו כל ימיו אהבם עזה בלא ערך, והנה ת' נתן לו ידיו ורגליו וכל רמ"ח אבריו וזן ומפרנס אותו ומשגיח עליו, ונתן לו נשמה שיוכל לבוא לידי מנחות וכ' איך לא יתמלא אהבה ויראה פנימית עכ"ל. וידוע שעולם הבא אין בו אכילה ולא שתי' אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשם ונהנין מזיו השכינה כאמור במסכת ברכות דף ח"ו ועיין בס' הישר לר"ת שער י"ב, וזה שאמר אל אחד בראני בכלל לא כמו שהרופא הנ"ל מעלה ארוכה אך לאבר אחד אשר לא טרח ועמל בו לבראו אבל האל בראני, ואף אמר שלא יראני ויהנה מזיו השכינה אלא אח"כ יחי' בעולם המלאכים ואז יתענג מזיו השכינה, ולזאת נמאה נפשי לו לעבדו מאהבה,

מורות על הידיע בכל אלהים עם ה' הידיעה, ולא נקמצו להבדילם מזובח לאלהים כאמור, ועל אשר הם גרועים דוקא? נראה ברור כי משפטם הי' להחריקם בכל ב' כל"ב יען שהחיריק הוא היותר קטון מכל התנועות כמ"ש הטעם בנהר התבה אולם יען כי כל ידוע תדגש פ' הפעל, . והאלף אלהים איננה מקבלת דגש לזאת יפול הדגש על התנועה שלפני' ונעשית נר"י, וזה נכון אחד וראוי להציג פה, ואעידה לי עדים נאמני' שבכת הנר"י על בכ"ל לפני אלהים לספיק על ה' הידיעה והדגש הבא אחריו אשר יחסרו בו, והוא שהמקור בבנין נפעל בא בהקדם ה' חרוקה לפניה ואחרי' דגש, כאשר תקדים לכל ידוע ה' הידיע פתוחה ואחרי' דגש, כמו אחרי הפרד לוט, ואם פ' הפעל אחה"ער יפול הדגש על התנועה שלפניה כמו לא עת האסף, וכן בהעדר ה' נפעל לסבות בכ"לם לפניו תפול תנועת הה' על בכ"ל אשר לפניו כמו ובכשלו אל יגל לבך משלי ד"ד, ואם פ. הפעל אחהע"ר יפול גם הדגש על בכ"ל שלפניו כמו לענות מפני, בעטף עולל איכה ב' הנך רואה בעיניך כי מספיקי' אותיות בכ"לם ככי גרוי' לה' והדגש הנעדרים, וכבר אמרתי מזה להחכמי' יודעי מקרא ונבוני דקדוק לשונני הקדושה ויהללו אותי כזה, אולם עגמה נפשי על שלא מצאתי תרופה לדברי הרב הנקדן הנ"ל ומי ישמיעני תשים לבי בו. ירננו זה אחד מתשע שמות שבנו. לתפילה ואלו הן פלל חנן עתר זעק שוע רנן פגע קרא נעק זהו שיסד הפיוט למנין פלול שמות תשע ..

אשר נקדו בכ"ל בצר"י ולא כזולת הנקודות יש לי טעם הגון
עמוק מאד. והוא כאחת מתנועות הקטנות לא נקדו
כי התנועות הקטנות לא מושכות אחת מאותיות או"י, ואחר
אותיות בכ"ל לפני שם אלהים תמיד א' נחה, בקמץ לא נקדו
כי לא ידועים הם כאמור, או י"ל שלא נקמצו להבדילם מזוכת
לאלהים, ולא בחולם, ובמלאופים כי המה מושכים וי"ו ולא
אלף, ולא בח"ירק כי החיריק מושך יו"ד ולא א'; ואף שגם
הצ"רי מושך יו"ד? אמנם החיריק מוכשר יותר למשוך יו"ד
מהצרי (ועוד יתבאר טעם על שלא החריקו למ"ד לאלהים,)
ולזאת ע"כ נקדו בכ"ל לפני אלקים בצר"י, ואף שהצרי מושך
יו"ד מ"מ תבוא א' נחה אחריה, בחלוף אה"וי אשר החלוף
הזאת כלל גדול הוא ומתמיד מאד בחכמה הזאת, ואין לומר
שינקדו במלאופים ובחלוף אה"וי? י"ל כי אין מלאופים בלא
וי"ו וא"כ יהיו שני אותיות נחות רצופות באמצע התבה אשר לא
תבאנה, ואין לנקדם בחולם בחלוף אהו"י? י"ל אם תהא למ"ד
לאלקי' בעל חלומות במעט יקרא לא אלהים, וכאשר גדרו
הפוסקי' שלא יאמר בכ"ס לחיים בפתח הלמ"ד דמשמע לא חיים
אף כי כאן שינקד לא בחולם, ואפשר שע"ז לא החריקו לכ"ל
לפני אלהים שלא יקרא בכל מקום לי אלהים, ולכן נקדו כל
בכ"ל לפני אלהים בצר"י, עוד טעם הגון נ"ל על שלא נקדו בכ"ל
לפני שם אלקים בחולם? והוא שגם למ"ד השרשית משם אלקים
בעל חלמות היא ולא יבואו שני חלומות רצופות כמ"ש בס'
הבחור מ"ב ע"ו ס"ו באומרו בבנין נפעל מנחי הע' באו פ'
הפעל מגופי הנסתרים בחולם כמו נכון נכונה נבוכו, ובשארי
הגופים נשתנה לשוריק כמו כי נכונותי ישעי' יו"ד נפוגותי
ונדכתי, וזה שלא יהא שני חלומות יחד עכ"ד ע"ש, ואני
חפשתי ולא מצאתי שני חלומות רצופי' כ"א ברבות בביכוכי
ובכל כנויהם. כל זה כתבתי להבחורים ולהמתחילים בחכמה
זו אבל האמת נראה כהפוך האמור, והוא כל בכ"ל לפני אלהים

מורה

פיו ולבו שווים, לא כאלה
חלקי עובדי ה' מיראה כי אף
שאמרו בפיהם אהבתי את ה'
לא כן זממו בלבבם וכן
באומרם ישמח ישראל
בעושיו, וכאלה רבות, ועל
כמוהם אמר ישעי' ז"ל כ"ט
יען כי נגש העם הזה בפיו
ובשפתיו כבדוני ולבו רחק
ממני, ובזה בארתי מאמר
נעים בספר בחינת עולם פרק
א' בקרבו יקדש קדוש ישראל
ובשפתיו יכבד אלקי הכבוד
ע"ש, ובזה מרכיב המחבר
ב' אלו הפסוקים, נמאה
נפשי והיא מאהבה כאמור,
ע"כ לבי וגם בשרי ירננו לאל
חי, ומסכים עם זה המחבר
באומרו בפירשו לתהלים לבי
תאר להנפש ובשרו תאר
לשפתים.

מאליהם, לזאת לא נקמצת
הנ' אחריו שלא תורה על
הידוע כי לא יאמר העמלק,
אבל היא נפתחת כמשפט כל
אות המשמשית לפני החטפים
אשר נקודתה כעין החטפים,
ועל אשר ע' עמלק בח"פ
לזאת ה"כ לפניה בפתח, ויאות
לפ"ז אשר נקמצו בכ"ל לפני
שם אל, כי שם אל איננו שם
עצם אבל הוא נגזר מאלים
ותקיף מלשון יש לאל ידי,
ועל זה ישתומם ויבהל כל איש
כי שגגה גדולה יצאה מפי
הנקדן בזה, כי נמצאו הרבה
שמות אלקים בה' הידוע
עצמה, כמו שם נגלו אלינו
האלהים, ובפ' מקץ הרבה
פעמים, האלהים הרועה
אותי, ה' הוא האלהי' הרי

שתנות ה' הידוע על שם אלהים ומדוע לא נקמצו בכ"ל
המשמשית לפני אלהים המורות על הידוע? ואשאל ליודעי
דת ודין הדקדוק ואין מגיד לי, וע"כ צריך לומר כי שם אלהים
גם הוא שם נגזר או שם מושאל ולזה יאות בל ה' הידוע לפניו ועל
אשר לא נקמצו אותיות בכ"ל המשמשית לפניהם? צ"ל שראו
הנקדני' אשר כל שמות אלהים שתקדי' להם אותיות בכ"ל
אינם ידועים הם ככל אלהים זולת ה' הידועה, אולם על

אשר

צמאה נפשי לאלהים לאל חי, לבי ובשרי ירננו אל אל חי.

צמאה נפשי וכו': נראה לפרש כי אלו הפסוקים בהקדם שני מיני עבודות האל יתעלה, האחת מאהבה, והאחת מיראה. מאהבה משובחת, ומיראה כהה וכעורה כאשר האריכו בזה חובת הלבבות שער אהבה ובס' הישר לר"ת שער ב' וזולתם, וההבדל אשר ביניהם הוא שהעובד מאהבה יצמא ותאוה נפשו להעבודה בלי לאות ועמל, ומיראה לא יאהב לה ולא יתאוה, אך נפשו עליו תאבל ובשרו עליו יכאב מיראת העונש, כצמדי בקר במענה אשר לא יחפצו למשוך בעול אך הטו שכמם תחת עולם מיראת מנהיגם שלא יחבטם במטה עוז; וזה שאמר צמאה נפשי לאלהים, ונפש הצמאה תעיד על העבודה שהיא מאהבה לכן לבי ובשרי ירננו בשמחה ובטוב לבב לאל חי: פירוש אחר בהקדים עוד הבדל שני אשר בין שני מיני העבודות, והוא אשר מאהבה

צמאה נפשי וכ' תהלים מ"ב ג' לבי ובשרי וכ' שם פ"ד ג', צמאה בינונית מנחי ל"א ולכן טעמה מלרע, כתב הרב הר"ר משה הנקדן כל אותיות בכ"ל לפני שם אלקים נקודתן בשו"א ולא נקמצו ככל אותיות בכ"ל לפני אה"ע המורות על ה' הידוע כי השם ידוע ומפורסם מאליו, אבל זובח לאלהים יחרם, מי כמוך באלים ה' הלמ"ד והבי"ת קמוצים כמשפט ע"כ דעתו, ויש להתבונן מדוע נקמצו בכ"ל לפני שם אל כמו לאל, באל, ונראה ע"פ אשר נשאלתי ממהדקדק על פתחות ב' לא והלחם בעמלק באומרו אחרי כי אותיות בכל לפני אהע"ר המורים על ה' הידוע משפטם להקמיצן כמו ה' עצמה לפני אה"ע ומדוע לא נקמצה ב' בעמלק? השיבותיו, על שם עצם לא תבוא הידיעה כי לא יאמר האברהם השרה, הקני הקידקל, כי מפורסמי' הם

ואת לבבך הטהור ובלעדך אין מרפא וחומל, וישמע לו השר
גם בפעם ההוא, ובאלה רבות אשר עשה בעזר האל. אבל
מיום אשר לקח אלקי' אותו מדלנו כל זאת, ואני עני וכואב יתום
הייתי ואין אב וכל רכושי היו הלוך וחסור עד אשר אפס תם הכסף
ואז, העיר ה' את רוחי לחבר פירושי על בחינת עולם וה' נתן חיני
בעיני כל רואי והרווחתי בהם בעזר האל, ושבתי בשלום לביתי,
ובבית אני ישבתי, שמה ברכת ה' היתה עמדי, וכל אשר אני עושה
ה' מצליח בידי עד ליל ר"ח סיון תקכח"יתל הייתי בדרך במלון
ואש יצאה מאת ה' ותאכל מאה ושלשי' בתים בערך מתוך
קהלתנו, וכל בתי משפחתי בתוכם, אף כי ביתי וכל רכושי
וספרים רבים, וחבור נחמד על ספר הישר לר"ת ופירוש מספיק
על שער הניקוד להר"ר משה הנקדן וזולתם מכתבי' נעימים
ורבים, ועליהם לבי דוי מכל החמודות מדומות אשר היו לי,
כי ספרים כאלו לא נמצאו במדינתנו כלל ומכתבי אינני
זוכר אחד מני אלף, ולא נשאר לי בלתי גויתי ואדמתי, ואפן
לימין ואין עוזר, לשמואל ואין סומך, ותכובלה לפני אין,
לזאת אמרתי אעשה חבור קטן הלז אולי יצליחני ה' בו כאשר
מלפני' בבחינת עולם, ואבנה גם אנכי את ביתי, והשב ישיבני
ה' אל נחלת אבותי, וקראתי שם החבור הזה חומת אש
שלא ישלוט בביתי אש זרה עד עולם, וידעו קוראי בספר הזה כי
כל אשר אני כותב בו הוא מכח הזכרון, כי כבר אמור שלא
נשאר לי מכל ספרי ומכתבי מאומה, ולא יאשימני הקורא
בהשיגו עלי כי גם בשוקטי על שמריהם יבגדו החושים אף
כי בנפש מרה ורוח מתלאה ומתלאה כמוני היום, וה' ברחמיו
יבנה עירנו, ויזיל שפעתו עלינו אשר כל עובר ישום עלי'
ויאמר הזאת העיר ההפוכה כמו רגע, ויסיר מעמו כל מחלה
וכל נגע, ולי השב ישיבני יגע.

צמאה

ואביה הוא חמי הישיש הקצין הרר יהודא בר"ב כרו תמכני בשתי ידיו אחר החתונה כנהוג בגלילתנו אז כתתי לבי על מקרא ת"נך וספר המורה וחובת הלבבות, וזולתם, וכל ימי אבי מורי ז"ל לה"ה השגיח עלי מאד מאד . ועליתי מעלה מעלה בלמודית ומדות, ביראת אלקי' ויושר לבב, בהון ועושר, והאריך ה' את ימי אבי מורי ז"ל לה"ה וראה בני שלשים, גם אחי היקר המושלם הר"ר מרדכי יצו בנו הקטן השיא בעוד בחיים חייתו ואפריון עשו לו אבי ואמי ז"ל לה"ה ביום חתנותו ושמחת לבו בק"ק גנעזן הנ"ל וכל בניו עמו מלובשים שני' ועדנים ששים ושמחים אתו. ויהי כי מלאו ימי אבי מורי ז"ל לה"ה שבעים שנה ויגוע וימת זקן ושבע ימים בליל חג שבועות שנת תקנ"ל (אשרי לו אשר נשמתו יצאה בליל מתן תרה אשר נקהלו כל היהודי' בליל הזה ולא יתנו תנומה לעפעפיהם אך הוגים בתורה ותיקוני' ונכיון שי' מקדשים את שמו הגדול ברבים כל הלילה הזאת מידי שנה בשנה). מיום ההוא והלאה הסיר ה' מקריתנו משען ומשענה וסבבו בשוק הסופדי', זה אומר אותי בלבל, וזה אומר אותי גדל בביתו, וזה אומר אותי החזיק אותי תמך את נפשי הציל ממות ויוסיפו כל העם לבכות עליו בכי גדל, ואני זוכר כאשר משך איש לפי תומו בכלי מפלו ושמו חיים והרג בו בשגגה איש נכרי ממשפחה רמה בקהלתנו, ותחת ממשלת פאלען היתה דתו להמית ואבי ז"ל לה"ה הציל את נפשו בהשתדלות רב. ובקרית קאליש ישבו עשרה אנשי' בבית הסהר להמיתם, ונתנו אליו אנשיה, גם אותם הציל מרדת שחת, פעם הי' בעיר ווארשוי וראה קהל ווארשוי נאספים בבית שר גדול, ושאל להם מדוע פניכם רעים היום, ויאמרו אלין איש אשר רוח אלקי' בו עשה עול ויצא דתו שיומת ביום הכפורים וחלה האיש בנו להתחנן לו שיאריכו קצו עד ממחרת יום הכפורי' אבל השתדלנו בכל מאמצי כחנו וגם מכספינו שחדנו בעדו ולא נוכל. ויבוא אבי מורי ז"ל לה"ה לפני השר, בכה ויתחנן לו לאמור, היום יודע כי תגדל חסדך עלי מכל היהודי' תנה לי את נפש האיש הלז, כי ידעתי את ידך החזקה

בעיני אלקי' ואדם, ותשב שמה עד היות הברתך טובה ומלאה, ושלחתיך ולקחתיך משם, וייטב בעיני הדבר, ולא אחרתי, אך חשתי ולא התמהמהתי עד אשר צוה אבי מורי ז"ל נה"ה רתום המרכבה להוליך אותי שמה, ואמי מורתי ז"ל נה"ה את אחי היקר התורני הרר ליב כהן (יחייהו השם את ביתו וי"ח) הביאו אותי שמה, ונתנו לי בבית אחותי הצנועה והמהוללה בפי כל מ' חנה שתי', היא חותנתו, של הישיש הרבני והצדיק מוהר' פישל כהן, ובביתו היא יושבת, מי לא ידע כי ביתו הי' בנוי לתלפיות וכל בניו ובני ביתו וחותניו לוקחי בנותיו השתוקקו על תורת ה' ותורתם, אשר לא תמוש מפיהם יומם ולילה לא ישבתו, לכולם נתן מדור מרחיב ויכלכלם את נשיהם ובניה' ומשרתיהם, ורב ביתו הי' ה"ה חותנו הגאון המפורסי' החסיד האלהי מו"ר מהו' חנוך העניך הכהן זללה"ה ממשפחת שאטן, הוא הרביץ תורה, הוא הרבה ישיבה, הוא הי' שבע עשרה שנה סגור ומסגר ולא עסק במאומה אך בתורת ה' חפצו, וגם אחרי כן עד אשר התהלך חנוך לפני אלקי' ואיננו כי לקח אותו אלקים. ובתוך ישיבת האיש הקדוש הזה נתנו אותי והוא השגיח עלי מאד יען כי ראה התמדתי רבה וכל חפצי ללמוד תורה מפיו, וגם גיסי הרבני התמים מוהר' מענדל כהן הוא בעל אחותי הנ"ל שם עלי שבעה עיני' להדריך אותי בדרך הישר והטוב, שמה קנוא קנאתי קנאת סופרים עד אשר לא יצאתי חוצה אך הגתי בתורת ה' במאודי ונפשי, שמה ישבתי ימי' רבי' והייתי תלמיד ומבין, ויהי כבואי לבית אבי ז"ל נה"ה שמחו אתי כל רואי ולאבי מורי ואמי מורתי ז"ל נה"ה צהבו פניהם ושמחו עד מאד, וכביתי מצאתי את החרוץ והשנון הבקי בכל הש"ס ופוסקי' וספרי הזהר הקדש הישיש מוה' ברוך ז"ל נה"ה אב"ד דק', קאוולע ראדזיכאווי, וגבעזען, במדינותנו הוא היה חמיו של אחי הרבני הקצין פרנס ומנהיג מוהר' משה כהן, גם הוא למד אתי גמרא ופוסקי' ימי' רבי', אז אבי מורי ז"ל נה"ה שם לי עזר כנגדי ונתן לי את שארי הקרובה אלי הצנועה מרת שרה שתחי' האשה וילדי' אשר חנן לי אלקים עמה ילדים

קורות המחבר וסיבת החבור׃

שמעוני אחי ועמי אגידה נא לכם את הקורות אותי (מימי בחרותי עד היום הזה) ואת אשר לחנני להראות, לפני כל יושבי תבל את חבורי הקטן ושפל הזה, והוא אשר מיום שנתנני אבי מורי זללה"ה לבית ספר עד היותי כבן חמש עשרה שנה, נטיתי שכמי לסבול עול התורה, לא מרוח אחרת אשר נתן לי אלקים מבני גילי, אבל מיראת המורים והמלמדים אותי, ובימי בחרותי טרם נתמלאה הכרתי הקלתי מעול התורה כדרך הבחורים, אז לקח אותי אבי מורי זללה"ה לסבב אתו עירות ומקומות ולסחור בארץ תחת אשר הי' לו לרב, ובחכמתו הגדולה והעמוקה הכבידני בעבודו' עד אשר נלאתי נשוא ונלכל לא אוכל, וענה כחי בדרך בדרך אשר היתי עמו, וכל מגמתו היה להכביד עלי הענין, על שאמאס בעסק משא ומתן, אשר ע"ז אשובה ארעה את אבירי הרועים באהלי התורה, כי אבי מורי זללה"ה הי' חכם עשיר וגבור ונשוא פנים אצל כל גדולי דורו, וכל טרחתו ועמלו הי' להחזיק את בניו ללמוד תורת ה', ויהי היום בהיותי בדרך במלון ונפשי עיפה מטלטול היום, ולחם אין בכל הקום ההוא וצמאה נפשי ואין משקה אשר ישתה (כדרך בתי אכסניות אשר בגלילותני) אמרתי לו אבי אבי! צר לי מאד כי תקצר נפשי בעמל הדרך הזה, ועתה אלכה ואשובה אשקוד על דלתות התורה והחכמה, ולא ענה בי דבר עד באו לביתו ויספר את דברי אלה לפני אמי מורתי הגבירה זללה"ה, והיא גם היא היתה חסודה מכל הנשי" אשר גלילותני, ואמרו עלי' הכי קרא שמה שרה להיותה כשרה אשת אברהם אבינו ז"ל' ויהי בבוקר ותאמר אלי בני בני הנה שמעתי את אביך מדבר לתתך שוב לבית ספר פה עירנו, אבל עצתי לשלחך עיר ואם בישראל קרית קאליש, שמה תראה בחורים רבים משתוקקים על הלמוד, ותעשה בני כמעשיהם הטובי'

הקדמה

לשיר מאבן עזרא

על כרם חמד דרכתי, נטע שעשועיו ברעיוני ערכתי, עושהו ברכתי, ואקח מפריו ואוכל, נעימים ומוריקים מאבקת רוכל, דפאת הוא לחמת זוחל, אבל ראיתי גדר אבניו נהרסה, פלגי מימיו הנה נשחתה, וישיתוהו בתה. ראיתי וקנאתי קנאת בעליו כרתי ברכיו נחלין תעליו, הלכתי ליונים עליו, סקלתיהו ועזקתיהו בגדר אבנים, בין פרחיו נתתיו שתי קנים, ושמחו בו כל פנים, על כל צפור כנף פרשתי חרמי, תפשתים לכדתים בערמי, מה לעשות עוד לכרמי?

כרם חמד הוא השיר הנהיר, הנרדמים בתנומות האולת הוא מעיר, חברו החכם ר' אברהם ב"ר מאיר, אבל ראיתי מעינותיו סכרו, ודלת העם תאר יעכרו, ויקחו מכל אשר בחרו, לכן כגבור אזרתי אזר, ובכל כחי שמתין עזר, את פירושו מגדנות אלעזר, הוא מרחיב ומחבר המאמרים, שניו כפירים מתלעותיו נמרים, מבריק כספירים ריחו כפרים, עוד בזה נפשי אוקיר, שרשי המאמרים למוצאיהם אכיר, בפרושי המשובח בפי כל המזכיר, עקשים בדרך ישר הופך, אמריו יהלום ונופך, אל ים הדקדוק שופך, טובה כף אחת, מלאה נחת, מחפנים אלף בלולות, שחת, כל זה חברתי בלב רצוה, בנפש כהה ורוח גרועה, ולה' הישועה.

אדוני!

טרם אערכה אני שוגג, כל רעיוני כשכור ינוע ויחוגג גם לבי כדונג מפני האש מתמוגג באמרי איך שפלת קומתי ורך ערכי יגש לדבר מול האדון גברת הארץ? אולם בזכרי רך טובו וחסדו אשר אדוני עשה עמדי כעברי עירו וגמול מוהר ומתן אין להשיבו, ואיך יקוה האדם לתשורה כמלה שפלה? לזאת שמתי כפי דבר ואחרות עלי לוח מכתבי להביא כזאת אשכר אל אדוני, ואם מפאת כמר טעם ספרי ירחיקו בימינו, יכבדו משכילי מדותיו הישרים לקרבם כשמאלו, מאת עבדו המשתחוה מול אפו׳

מגדנות אלעזר

תשורת הון אין כי אם תם הכסף
במה אקדם פני האדון הנכסף?
חסדו וטובו ליושבי תבל אחוה
גם מלא קומתי לפניו משתחוה

אלעזר

בּ"ה

חוֹמַת אש

וכו שיר מאת החכם גדל שבענקים הרב

ר' אברהם בן עזרא

דאשי מרוזיו אותיות אברהם בן עזרא, עם פירוש

מגדנות אלעזר והמזכיר

גם כו ממשב ספרים וחידות שוכות אשר כל נכון ויודע מכתב יתהום עליהם, ולא יביט אל תארו וגובה קומת החכור כי נגער הוא אבל ישמח את המושכלות אשר בו. ועוד טפחה ימיכי עת ספוד, עת רקוד, ועת דודים.

חברתיו אני הצעיר אלעזר במהורר שלמה זלמן זללה"ה בע"מ מגדנות אלעזר והמזכיר על המליץ **בחינת עולם**

נדפס פה ברעסלוי בשנת **תקנ"ט לפ"ק.**

Breslau,

gedrukt in der Kön. Pr. privil. Grassischen Stadt-Buchdrukerei.

מ נ ח ה ה י א ל א ד ו נ י

המושלם התורני הגביר המפורסים כהרר דוד האנגאפיער כרו בן התורני הגביר המפורסים מוהרר זלמן המכתאפר ז"ל את אחיו הכיגידים המושלמים המפורסמים יאריכו ימים ולא ישבות מהם קול ששון וכל טוב לריקם.